

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

અનામત રાખ્યા તારીખ : ૦૧/૦૭/૨૦૨૬

જાહેર કર્યા તારીખ : ૦૫/૦૮/૨૦૨૬

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે
આર/ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૨૬૫/૨૦૦૦
વિથ
આર/ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૨૬૬/૨૦૦૦

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. સી. દોશી

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	હા	

મધુસૂદન મોતીલાલ જયસ્વાલ ગુજરનાર તે તેમના વારસદારો મારફત અને અન્ય

વિરુદ્ધ

શ્રવણકુમાર મોતીલાલ જયસ્વાલ અને અન્ય

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૨ ગુજરનાર પક્ષકાર

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧,૧.૨,૧.૫ કાયદેસરના વારસદારો/પ્રતિનિધિઓ મારફત ગુજરનાર પક્ષકાર

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧.૧,૧.૨.૨,૧.૩,૧.૪,૩,૪,૫,૬,૭,૮ તરફ સીનિયર વકીલ શ્રી આર.એસ. સંજાણવાલા સાથે શ્રી આદિત આર. સંજાણવાલા (૯૯૧૮)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧,૨ તરફ સીનિયર વકીલ શ્રી એચ.એમ. પરીખ સાથે કિશન વાય. દવે (૮૨૯૩)

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. સી. દોશી

સી.એ.વી. ચુકાદો

૧. તારીખ ૧૫.૦૩.૨૦૦૦ ના સંયુક્ત ચુકાદા દ્વારા, વિદ્વાન જથા જોઈન્ટ સિવિલ જજ સિનિયર ડિવિઝન નડિયાદ, ખેડાએ સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૧૩૦/૧૯૯૬ (જૂનો રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ નં. ૬૬/૧૯૯૨) અને પ્રોબેટ એપ્લિકેશન નં. ૩૩/૧૯૯૭ નો નિર્ણય કર્યો હતો, જેના દ્વારા, સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ રદ કરવામાં આવ્યો હતો અને પ્રોબેટ એપ્લિકેશન મંજૂર કરવામાં આવી હતી.
૨. સંયુક્ત ચુકાદાથી નારાજ થઈને, મૂળ વાદી, મધુસૂદન મોતીલાલ જયસવાલે શીર્ષકવાળી અપીલો દાખલ કરી છે.
૩. ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૨૬૫/૨૦૦૦ એ સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૧૩૦/૧૯૯૬ ને રદ કરતા ચુકાદા અને હુકમનામાને પડકારવા માટે દાખલ કરવામાં આવી છે. ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૨૬૬/૨૦૦૦ એ પ્રોબેટ એપ્લિકેશન નં. ૩૩/૧૯૯૭ માં પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમને પડકારવા માટે દાખલ કરવામાં આવી છે.
૪. સરળતા અને સંક્ષિપ્તતા ખાતર, સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૧૩૦/૧૯૯૬ ના વાદીને વાદી તરીકે અને દાવાના પ્રતિવાદીઓને પ્રતિવાદીઓ તરીકે ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે. શ્રી સુનીલકુમાર જયસ્વાલ, જેમણે

વસિયતનામાની પ્રોબેટ મેળવવા માટે પ્રોબેટ એપ્લિકેશન નં. ૩૩/૧૯૯૭ દાખલ કરી છે તેમને પ્રોપાઉન્ડર (વસિયતનામું રજૂ કરનાર) તરીકે ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે.

૫. કેસની વાસ્તવિક પૃષ્ઠભૂમિ એવી છે કે વાદી અને પ્રતિવાદી ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલના વારસદારો છે અને પ્રોપાઉન્ડર એ ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલના પૌત્ર છે. વાદી નં. ૧, ૨ અને ૩ તથા પ્રતિવાદી નં. ૧ એ ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલના પુત્રો છે. વાદી નં. ૪ થી ૮ એ ગુજરનાર મોહનલાલના વર્ગ ૧ ના વારસદારો છે, જેઓ વાદી નં. ૧, ૨ અને ૩ તથા પ્રતિવાદી નં. ૪ ના ભાઈ અને ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલના પુત્ર થતા હતા. સુનીલ કુમાર પ્રોપાઉન્ડર એ શ્રવણ કુમારના પુત્ર છે, જેઓ ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલના પુત્ર હતા.

૬. તકરારનું મુખ્ય કારણ મોજે બાલાસિનોર ખાતે આવેલી ૪૮૫૬.૩૦ ચોરસ મીટર ક્ષેત્રફળ ધરાવતી સીટી સર્વે નં. ૩૧૩૮ ની સ્થાવર મિલકત છે જેનો રેવન્યુ સર્વે નંબર ૧૬૮૬ છે (ટૂંકમાં "દાવાવાળી મિલકત"). વાદી એવા કેસ સાથે આવ્યા હતા કે દાવાવાળી મિલકત એ વડીલોપાર્જિત મિલકત છે. ગુજરનાર પિતા મોતીલાલ જાયસવાલે વડીલોપાર્જિત મિલકતની આવકમાંથી દાવાવાળી મિલકત ખરીદી હતી. મોતીલાલ જયસ્વાલના અવસાન પછી, દાવાવાળી મિલકતમાં વાદી અને પ્રતિવાદી નં. ૧ નો સમાન અવિભાજિત હિસ્સો છે. પ્રતિવાદી નં. ૧ અને ૨, ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલનું બનાવટી વસિયતનામું ઊભું કરીને દાવાવાળી

મિલકત હડપ કરવાનો ઇરાદો ધરાવતા હોવાથી, તેઓએ સીટી સર્વે ઓફિસર સમક્ષ અરજી દાખલ કરી હતી. વાદીને ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલના કથિત વસિયતનામાના અમલ વિશે અને દાવાવાળી મિલકત હડપ કરવાના વધુ પ્રયાસ વિશે જાણ થઈ હતી. પ્રતિવાદીઓ દાવાવાળી મિલકત પડાવી લેવાનો પ્રયાસ કરતા હોવાથી, વાદીએ જાહેરાત અને મનાઈહુકમ માટે દાવો દાખલ કર્યો હતો. તે રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ નં. ૬૬/૧૯૯૨ તરીકે નોંધાયો હતો. બાદમાં આ દાવો સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૧૩૦/૧૯૯૬ માં રૂપાંતરિત થયો હતો. દાદની કલમોમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો. પેરા ૪ માં, વાદીએ નીચે મુજબની દાદ માંગી હતી:

“(એ) મહેરબાની કરીને જાહેર કરશો કે મોજે બાલાસિનોર ખાતે આવેલી સીટી સર્વે નં. ૩૧૩૮, રેવન્યુ સર્વે નં. ૧૬૮૬ વાળી મિલકતમાં અમે વાદીઓ કાયદેસરનો અવિભાજિત હિસ્સો ધરાવીએ છીએ; અને કોર્ટ કમિશનર / સીટી સર્વે સત્તામંડળ દ્વારા ઉપરોક્ત મિલકતનું માપણી કરાવીને, તેના પાંચ સરખા ભાગ પાડીને સીમાચિહ્નો નક્કી કરવાનો નિર્દેશ આપશો, અને અમારા વાદીઓ અને પ્રતિવાદી નં. ૧ ના હિસ્સા મુજબ મિલકતનો સીધો કબજો સોંપવાનો હુકમનામું પસાર કરશો.

(બી) મોજે બાલાસિનોર ખાતે આવેલી સીટી સર્વે નં. ૩૧૩૮, રેવન્યુ સર્વે નં. ૧૬૮૬ વાળી મિલકતને વસિયતનામાના

આધારે અન્ય કોઈ વ્યક્તિને વેચવા અથવા વેચાણ કરાવવા સામે, અથવા અન્ય કોઈ રીતે તબદીલ કરીને ત્રાહિત પક્ષકારનો કબજો ઊભો કરવા અથવા કરાવવા સામે પ્રતિવાદીઓને રોકતો કાયમી મનાઈદુકમ ફરમાવશો.

(સી) મોજે બાલાસિનોર ખાતે આવેલી સીટી સર્વે નં. ૩૧૩૮, રેવન્યુ સર્વે નં. ૧૬૮૬ વાળી મિલકતના સંબંધમાં સદર બોગસ વસિયતનામાના આધારે પ્રતિવાદી નં. ૨ નું નામ દાખલ કરવા અથવા કરાવવા સામે પ્રતિવાદી નં. ૧ ને રોકતો મનાઈદુકમ ફરમાવશો, અને પ્રતિવાદી નં. ૧ અને ૨ ના કહેવાથી તથા સદર બોગસ વસિયતનામાના આધારે વિવાદિત મિલકતમાં પ્રતિવાદી નં. ૨ ના નામે નોંધ કરવા અથવા કરાવવા સામે પ્રતિવાદી નં. ૩ અને ૪ ને પણ રોકશો.

(ડી) માનનીય કોર્ટને યોગ્ય જણાય તેવી અન્ય કોઈ દાદ આપશો.(ઈ) મહેરબાની કરીને પ્રતિવાદીઓ પાસેથી આ અરજીનો તમામ ખર્ચ અપાવશો.”

૬. લેખિત જવાબમાં, પ્રતિવાદી નં. ૧ અને ૨ એ સામાન્ય દલીલ ઉઠાવી હતી કે દાવાવાળી મિલકત એ ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલની સ્વપાર્જિત મિલકત હતી. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે ગુજરનાર મોતીલાલ જાયસવાલે તેમના જીવનકાળ દરમિયાન તેમની મિલકતોની તેમના ચાર પુત્રો વચ્ચે વહેંચણી કરી દીધી હતી, તદુપરાંત

ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલ દ્વારા બે પુત્રીઓના લગ્ન કરવામાં આવ્યા હતા અને તેમને પૂરતી આવક આપવામાં આવી હતી, જેથી દાવાવાળી મિલકત સંપૂર્ણપણે એકલી રહી ગઈ હતી. ગુજરનાર મોતીલાલનું અવસાન તારીખ ૧૦.૧૦.૧૯૮૫ ના રોજ થયું હતું પરંતુ તેમના મૃત્યુ પહેલાં, તેમણે પૌત્ર સુનીલ જયસ્વાલ, જે સંબંધિત સમયે સગીર હતા તેમની તરફેણમાં તારીખ ૧૭.૦૪.૧૯૭૬ ના રોજ વસિયતનામું કર્યું હતું અને તે રીતે વસિયતી તબદીલી પર, ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલે દાવાવાળી મિલકત સુનીલ તે શ્રવણ જયસ્વાલના પુત્રને આપી દીધી હતી. પ્રતિવાદીએ લેખિત જવાબમાં જણાવ્યું હતું કે તેઓ ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલના વસિયતનામાની પ્રોબેટ મેળવવા માટે પ્રોબેટ કાર્યવાહી દાખલ કરવાનો ઈરાદો ધરાવે છે. પરિણામે, પ્રોપાઉન્ડર સુનીલ દ્વારા ઈન્ડિયન સક્સેસન એક્ટની કલમ ૨૨૭ હેઠળ ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલના વર્ગ ૧ ના તમામ વારસદારોને સામાવાળા અને વાંધા ઉઠાવનાર તરીકે જોડીને પ્રોબેટ એપ્લિકેશન નં. ૩૩/૧૯૯૭ દાખલ કરવામાં આવી હતી અને ગુજરનાર મોતીલાલના તારીખ ૧૭.૦૪.૧૯૭૬ ના વસિયતનામાની પ્રોબેટ અથવા લેટર ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેશનની માંગણી કરવામાં આવી હતી. સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ અને પ્રોબેટ એપ્લિકેશનની કાર્યવાહી અલગ-અલગ ચાલી હતી. સામાવાળા દ્વારા લેખિત જવાબ દાખલ કરીને બહુવિધ શંકાસ્પદ સંજોગો ઉઠાવવામાં આવ્યા હતા. વિવિધ શંકાસ્પદ સંજોગો પૈકી, મુખ્ય દલીલ એ હતી કે પ્રોબેટ અરજી નિર્ધારિત

સમયગાળામાં દાખલ કરવામાં આવી ન હતી; જે વસિયતનામાને શંકાસ્પદ બનાવે છે; વાંધાઓ મંગાવતી કોઈ જાહેર નોટિસ બહાર પાડવામાં આવી ન હતી; જ્યારે પુત્રો અને પુત્રીઓ હયાત હતા તેમજ અન્ય પૌત્ર-પૌત્રીઓ પણ હયાત હતા ત્યારે ગુજરનાર પાસે પૌત્રની તરફેણમાં દાવાવાળી મિલકતની તબદીલી કરવાનું કોઈ કારણ ન હતું; સીટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટે પ્રોપાઉન્ડરને ૧૯૯૧ ના વર્ષમાં ચાલેલી રેવન્યુ કાર્યવાહીમાં મૂળ વસિયતનામું રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો અને અપીલ નં. ૮૨/૧૯૯૨ માં પ્રાંત અધિકારી દ્વારા ૧૯૯૪ ના વર્ષ માં તેની પુષ્ટિ કરવામાં આવી હોવા છતાં, પ્રોપાઉન્ડરે સમયસર પ્રોબેટ મેળવવા માટે અરજી દાખલ કરી ન હતી. વસિયતનામાના અમલ સમયે, ગુજરનાર મોતીલાલના પત્ની હયાત હતા. તેમનું અવસાન તારીખ ૦૫.૦૫.૧૯૭૭ ના રોજ થયું હતું, છતાં વસિયતનામામાં એવું જણાવાયું છે કે પત્ની અવસાન પામ્યા છે. આ બાબત વસિયતનામાને વધુ શંકાસ્પદ બનાવે છે. સમગ્ર રીતે પ્રોબેટ એપ્લિકેશનના વાંધા ઉઠાવનારાઓએ બહુવિધ શંકાસ્પદ સંજોગો ઉઠાવ્યા હતા.

૭. શરૂઆતમાં, સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ અને પ્રોબેટ કાર્યવાહી અલગ-અલગ ચાલી હતી. મુદ્દાઓ પણ અલગ-અલગ ઘડવામાં આવ્યા હતા અને પુરાવા પણ અલગ-અલગ નોંધવામાં આવ્યા હતા. પરંતુ ત્યારબાદ કાર્યવાહીને એકત્રિત કરવામાં આવી હતી અને સંયુક્ત દલીલો કરવામાં આવી હતી. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે સંયુક્ત ચુકાદા

દ્વારા સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ ૨૯ કર્યો હતો અને પ્રોબેટ એપ્લિકેશન મંજૂર કરી હતી જે શીર્ષકવાળી અપીલોને જન્મ આપે છે.

૮. અપીલકર્તાઓ તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી આદિત સંજાણવાલા સાથે વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી આર.એસ. સંજાણવાલાને અને સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી કિશન દવે સાથે વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી એચ.એમ. પરીખને સાંભળવામાં આવ્યા. બંને પક્ષકારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી લેખિત રજૂઆતો રેકર્ડ પર લેવામાં આવી છે.

૯. કેસની વાસ્તવિક પૃષ્ઠભૂમિનું વર્ણન કર્યા પછી, અપીલકર્તા તરફે વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી આર.એસ. સંજાણવાલાએ ગુજરનાર મોતીલાલના કથિત વસિયતનામા પર મુખ્યત્વે પ્રહાર કરતાં દલીલ કરી હતી કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ રેકર્ડ પરના પુરાવાની અવગણના કરીને ઘોર ભૂલ કરી છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજો જે રીતે સાબિત થાય છે તે જ રીતે વસિયતનામું સાબિત કરવું જરૂરી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે તદુપરાંત વસિયતનામાને ઇન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૬૮ સાથે વંચાણે લેતાં ઇન્ડિયન સક્સેસન એક્ટની કલમ ૬૩ મુજબ સાબિત કરવું પડશે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ઇન્ડિયન સક્સેસન એક્ટની કલમ ૬૩ મુજબ વસિયત કરનારે વસિયતનામા પર સહી કરવી અથવા પોતાનું નિશાન કરવું જરૂરી છે અને સહી કે નિશાન દર્શાવશે કે લખાણને વસિયતનામા તરીકે અમલમાં લાવવાનો તેનો ઇરાદો હતો અને વસિયતનામાનું બે

અથવા વધુ સાક્ષીઓ દ્વારા શાક્ષીકરણ થવું જરૂરી છે જેમના પૈકી દરેકે વસિયત કરનારને વસિયતનામા પર સહી કરતા જોયા હોય, અને દરેક સાક્ષીએ વસિયત કરનારની હાજરીમાં વસિયતનામા પર સહી કરવી પડશે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે એપિડન્સ એક્ટની કલમ ૬૮ ને ધ્યાને લેતાં જ્યાં સુધી ઓછામાં ઓછા એક એટેસ્ટિંગ સાક્ષીની તપાસ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી વસિયતનામાનો પુરાવામાં ઉપયોગ કરી શકાતો નથી. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે વસિયતનામું સાબિત કરવાનો બોજો પ્રોપાઉન્ડર પર રહેલો છે. એ પણ રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે પ્રોપાઉન્ડરે એ સ્થાપિત કરવું આવશ્યક છે કે વસિયતનામું કાયદેસર રીતે કરવામાં આવ્યું છે, વસિયતનામા પર વસિયત કરનાર દ્વારા સહી કરવામાં આવી છે, વસિયતનામાના અમલકર્તાએ વસિયતનામાની વિગતો સમજ્યા પછી સહી કરી હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે હાલના કેસમાં પ્રોપાઉન્ડર શ્રી સુનીલ જેમણે પ્રોબેટ અરજી દાખલ કરી છે તેઓ પોતાનો બોજો હળવો કરવા માટે સાક્ષીના પાંજરામાં હાજર થયા ન હતા અને તેના કારણે શંકાસ્પદ સંજોગો ઊભા થાય છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે સમગ્ર કેસમાં વસિયતનામાના લાભાર્થી શ્રી શ્રવણ કુમારના પુત્ર શ્રી સુનીલ અગાઉ દાવામાં કે પ્રોબેટ અરજીમાં સાક્ષીના પાંજરામાં આવ્યા ન હતા.

૯.૧. વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી સંજાણવાલાએ એ પણ રજૂઆત કરી હતી કે જો કે કથિત વસિયતનામાના અમલ સમયે લાભાર્થી શ્રી સુનીલ સગીર

હતા અને જ્યારે તેમણે વસિયતનામાની પ્રોબેટ માંગી ત્યારે તેઓ પુખ્ત વયના હતા અને સાક્ષીના પાંજરામાં ન આવવાથી ગંભીર શંકાસ્પદ સંજોગો ઊભા થાય છે. વિદ્વાન સીનિયર વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે એકવાર પ્રોપાઉન્ડર વસિયત કરનારની સક્ષમતા દર્શાવતા પુરાવા સાથે બોજો હળવો કરે, ત્યારપછી જ શંકાસ્પદ સંજોગોનું અસ્તિત્વ દર્શાવવાનો બોજો વાંધા ઉઠાવનાર પર જાય છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે એકવાર શંકાસ્પદ સંજોગો રેકર્ડ પર મુકાયા પછી, શંકાસ્પદ સંજોગોને દૂર કરવાનો બોજો ફરી પાછો પ્રોપાઉન્ડર પર આવી જાય છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જ્યારે વસિયતનામું શંકાસ્પદ સંજોગોથી ઘેરાયેલું હોય ત્યારે તે વાદી અને પ્રતિવાદી વચ્ચેનો માત્ર એક સામાન્ય દાવો રહેતો નથી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ આ પાસાને સમજવામાં નિષ્ફળ ગઈ હતી અને વાદીએ વસિયતનામું કહેવાતા દસ્તાવેજ પર ગુજરનારની સહી સ્વીકારી છે તેવા આધાર પર પ્રોબેટ મંજૂર કરી હતી, જો કે આમ કરતી વખતે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ વાદીની એ દલીલ સમજવામાં નિષ્ફળ ગઈ હતી કે વસિયતનામું કોરા સહીવાળા કાગળ પર તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે વસિયતનામું એકથી વધુ પાનામાં હોવા છતાં, વસિયત કરનારની સહી માત્ર છેલ્લા પાના પર જ કરવામાં આવી છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે છેલ્લા પાના પર વસિયતનામાના ઉપરના ભાગમાં જે લખાણ છે, તે જેમ નીચે આવે છે તેમ અક્ષરોના કદમાં ગીચતા થતી જાય છે જે પણ શંકા ઉપજાવે

છે. સમગ્ર રીતે, વિદ્વાન સીનિયર વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે હકીકતોના સામાન્ય અવલોકન પર જ બહુવિધ શંકાસ્પદ અને અસ્પષ્ટ સંજોગો દેખાઈ આવે છે, છતાં, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ તેની નોંધ લેવામાં નિષ્ફળ ગઈ હતી અને વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમનામું પસાર કરવામાં ધોર ભૂલ કરી હતી.

૯.૨. ઉપરોક્ત રજૂઆતોના સમર્થનમાં, વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી સંજાણવાલાએ ડેરેક એ.સી. લોબો અને અન્ય વિ. અલરિક એમ.એ. લોબો (ગુજરાત) કાયદેસરના વારસદારો મારફત [૨૦૨૩ આઈ.એન.એસ.સી. ૧૦૯૩] ના કેસમાં અને જસવંત કૌર વિ. અમૃત કૌર [એ.આઈ.આર. ૧૯૭૭ એસ.સી. ૭૪] ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો હતો.

૯.૩. અપીલકર્તા તરફે વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી સંજાણવાલાએ એવી પણ દલીલ કરી હતી કે વસિયતનામું સાબિત કરવાનો, શંકાસ્પદ સંજોગો દર્શાવવાનો અને પુરાવાનો બોજો પરત ફરવાનો ક્રમ પુરાવાની મૂલવણીની પ્રક્રિયામાં અનુસરવો જોઈએ અને સુસ્થાપિત કાયદાકીય સિદ્ધાંતો પ્રત્યે ન્યાયિક વિચારણા દર્શાવવા માટે તે ચુકાદામાં પ્રતિબિંબિત થવો જોઈએ. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે પ્રોપાઉન્ડરે માત્ર વસિયતનામાના અસ્તિત્વ વિશે જ નહીં, પરંતુ વસિયતનામું કરવા માટે વસિયત કરનારની સક્ષમતા અને વસિયતનામાની વિગતો અંગે ગુજરાત વસિયત કરનારની સમજણ વિશે પણ કોર્ટને સંતુષ્ટ કરવી જરૂરી છે તેમજ

વસિયતનામાના તમામ પાસાઓ પર કોર્ટના અંતઃકરણને સંતુષ્ટ કરવું જરૂરી છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે વાંધા ઉઠાવનારાઓએ કથિત રીતે સહી સ્વીકારી હતી અને વસિયતનામું પુરાવામાં આંક તરીકે મૂકવામાં આવ્યું હતું તેવા આધાર પર વસિયતનામા પર વિશ્વાસ મૂકીને ભૂલ કરી છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે પ્રોબેટ આપવા માટે આ બંને કારણોમાંથી એક પણ કાયદેસર રીતે માન્ય નથી.

૯.૪. વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી સંજાણવાલાએ પોતાની દલીલના સમર્થનમાં નીચે મુજબના શંકાસ્પદ સંજોગોનો પણ સંદર્ભ આપ્યો હતો:

(૧) તારીખ ૧૭.૦૪.૧૯૭૬ નું વસિયતનામું તેના અમલના દાવા પછી ૧૫ થી વધુ વર્ષો બાદ અને વસિયત કરનારના અવસાનના ૭ વર્ષ પછી ૧૯૮૧-૮૨ માં પ્રથમ વખત પ્રકાશમાં આવે છે. વસિયતનામું આટલા વિલંબથી કેમ રજૂ કરવામાં આવ્યું તેનું કોઈ વ્યાજબી કારણ નથી.

(૨) તારીખ ૧૭.૦૪.૧૯૭૬ ના કથિત વસિયતનામામાં, વસિયત કરનારના પત્ની ચંદાબેન તારીખ ૧૭.૦૪.૧૯૭૬ ના રોજ હયાત હતા. તેઓ તારીખ ૦૫.૦૫.૧૯૭૭ પછી ઘણા લાંબા સમયે અવસાન પામ્યા હતા (મહેરબાની કરીને પેપરબુકના પાના નં. ૩૧ પર મરણ પ્રમાણપત્ર, આંક ૬૧ જુઓ). પુરાવામાં

તે માટે આપવામાં આવેલું સમર્થન પોકળ અને માનવા યોગ્ય નથી.

- (૩) વસિયતનામામાં બે વ્યક્તિઓ સાક્ષી તરીકે હોવાનો દાવો કરવામાં આવ્યો છે, એટલે કે (૧) શ્રીધર અમૃતલાલ જયસ્વાલ, જે પ્રતિવાદી નં. ૧ ના મામાના પુત્ર છે અને સુમંતલાલ મણીલાલ જયસ્વાલ, જે પ્રતિવાદી નં. ૧ ના બનેલી છે. વસિયતનામું એક અરવિંદ શંકર ત્રિવેદી દ્વારા પોતાના હાથે લખાયું હોવાનો દાવો કરવામાં આવ્યો છે. ઉપરોક્ત ત્રણ વ્યક્તિઓ પૈકી, શ્રીધર અમૃતલાલ જયસ્વાલ અને અરવિંદ શંકર ત્રિવેદી દાવાની કાર્યવાહી પહેલાં અનુક્રમે તારીખ ૧૧.૦૨.૧૯૯૨ અને ૧૯૯૭ ના રોજ અવસાન પામ્યા હતા. પ્રોપાઉન્ડરે અવસાન થતાં જ તરત જ વસિયતનામું સાબિત કરવું જોઈતું હતું. પ્રોપાઉન્ડરે આટલા વિલંબથી વસિયતનામું કેમ રજૂ કર્યું તેનું કોઈ વ્યાજબી કારણ નથી, જે સમય સુધીમાં બે સૌથી મહત્વપૂર્ણ સાક્ષીઓ અવસાન પામ્યા હતા. આ બે વ્યક્તિઓની જુબાની આ મુદ્દા પર નોંધપાત્ર અસર કરી શકી હોત. વસિયતનામું રજૂ કરવામાં વિલંબ એ શંકાસ્પદ બાબત છે.

- (૪) મોતીલાલ જયસ્વાલના અન્ય તમામ બાળકોને બાકાત રાખીને પ્રોપાઉન્ડર પોતે પણ લાભાર્થી છે, જે એક શંકાસ્પદ સંજોગ છે. આ વસિયતી તબદીલી સ્પષ્ટપણે અકુદરતી છે.
- (૫) આર.ટી.એસ. કાર્યવાહીમાં મહેસૂલી સત્તાવાળાઓ દ્વારા નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હોવા છતાં મૂળ વસિયતનામું રજૂ કરવામાં આવ્યું ન હતું (મહેરબાની કરીને ફર્સ્ટ અપીલ ૨૬૫/૨૦૦૦ ની પેપરબુકના પાના નં. ૫૫ પર તારીખ ૧૮.૦૧.૧૯૯૪ નો હુકમ આંક ૮૫ જુઓ) (મહેરબાની કરીને ફર્સ્ટ અપીલ ૨૬૫/૨૦૦૦ ની પેપરબુકના પાના નં. ૫૮ પર તારીખ ૧૫.૦૧.૧૯૯૮ નો હુકમ આંક ૮૬ પણ જુઓ).
- (૬) પોતાની ઉલટતપાસમાં પ્રતિવાદી નં. ૧ એ સ્વીકાર્યું છે કે વસિયતનામાના સાક્ષીઓ પૈકીના એક સુમંતભાઈ દહેગામમાં રહે છે અને સુમંતભાઈ પ્રતિવાદી નં. ૧ સાથે રહેવા આવતા હતા (પાના નં. ૬૯ પર પ્રતિવાદી નં. ૧ ની ઉલટતપાસ). આમ, કુટુંબના અન્ય સભ્યોની સરખામણીમાં એકમાત્ર હયાત સાક્ષી પ્રતિવાદી નં. ૧ સાથે વધુ સારા સંબંધો ધરાવતા હતા.

- (૭) સુમંતભાઈની ઉલટતપાસમાં, તેમણે અન્ય સાક્ષીની સહી ઓળખી બતાવી નથી. વધુમાં, આ સાક્ષી માત્ર મેટ્રિક પાસ છે અને કરિયાણાની દુકાન ચલાવે છે (ઉલટતપાસ પાના નં. ૭૧). તેઓ પોતાની ઉલટતપાસમાં વધુમાં જણાવે છે કે તેમને તેમના સસરા દ્વારા પત્ર લખીને બોલાવવામાં આવ્યા હતા (પેપરબુકના પાના નં. ૭૨ ની ઉલટતપાસ). પરંતુ આવો કોઈ પત્ર રજૂ કરવામાં આવ્યો નથી.
- (૮) સુમંતભાઈએ પોતાની ઉલટતપાસમાં (ફર્સ્ટ અપીલ ૨૬૫/૨૦૦૦ ની પેપરબુકના પાના નં. ૭૪ પર) વધુમાં જણાવ્યું છે કે તેમને યાદ નથી કે વસિયતનામું લખાયા પછી વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યું હતું કે નહીં, જ્યારે આજ સાક્ષી સુમંતભાઈએ પ્રોબેટ અરજીમાં આપવામાં આવેલા પુરાવાની સરતપાસમાં સ્પષ્ટ નિવેદન આપ્યું છે કે વસિયતનામું લખાયા પછી વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યું ન હતું (ફર્સ્ટ અપીલ ૨૬૬/૨૦૦૦ ની પેપરબુકના પાના નં. ૩૮). દાવાની કાર્યવાહીની ઉલટતપાસમાં ફર્સ્ટ અપીલ ૨૬૬/૨૦૦૦ ની પેપરબુકના પાના નં. ૭૪ પર સુમંતભાઈએ જણાવ્યું છે કે વસિયત કરનારે સહી

કરતાં પહેલાં વસિયતનામું વાંચ્યું હતું. જો કે, પ્રોબેટ કાર્યવાહીમાં પોતાની ઉલટતપાસમાં તેમણે જણાવ્યું છે કે સહી કરતાં પહેલાં વસિયત કરનાર દ્વારા વસિયતનામું વાંચવામાં આવ્યું હતું કે કેમ તેની તેમને જાણ નથી (ફર્સ્ટ અપીલ ૨૬૬/૨૦૦૦ ની પેપરબુકના પાના નં. ૪૦). એકમાત્ર હયાત સાક્ષી દ્વારા આપવામાં આવેલા પુરાવામાં વિરોધાભાસો છે, જે તેમની જુઝાનીને અવિશ્વસનીય બનાવે છે.

(૯) પ્રોપાઉન્ડરની પોતાની રજૂઆત મુજબ, વસિયતનામું વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યું ન હતું અને સહી કરતાં પહેલાં વસિયત કરનાર દ્વારા તે વાંચવામાં આવ્યું ન હતું.

(૧૦) રેકર્ડ પર એ સ્વીકૃત સ્થિતિ છે કે વસિયતનામાના કથિત લખાણકર્તા અરવિંદભાઈ ત્રિવેદી જ્યારે વસિયતનામું લખાયું ત્યારે પોતે ખૂબ જ વૃદ્ધ હતા અને તેમને સાંભળવાની તકલીફ હતી (ફર્સ્ટ અપીલ ૨૬૫/૨૦૦૦ ની પેપરબુકના પાના નં. ૬૭ પર શ્રવણભાઈની ઉલટતપાસ) (તેમજ ફર્સ્ટ અપીલ ૨૬૬/૨૦૦૦ ની પેપરબુકના પાના નં. ૩૮ પર સુમંતભાઈની ઉલટતપાસમાં પણ). આમ

લખાણકર્તાને સ્વીકાર્ય રીતે સાંભળવાની તકલીફ હતી અને સાક્ષીઓ પૈકીના એકના કહેવા મુજબ વસિયતનામું વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યું ન હતું.

(૧૧) આંક ૧૫૦ (પેપરબુકના પાના નં. ૭૫) પરનું વસિયતનામું માત્ર છેલ્લા પાના પર જ સહી થયેલું છે. વસિયતનામાનું અવલોકન દર્શાવે છે કે વસિયતનામાના પાછલા ભાગમાં બે લીટીઓ વચ્ચેની જગ્યા ઘટાડવામાં આવી છે, જે સહીની કલમ પહેલાં લખાણને સમાવી લેવાનો પ્રયાસ જણાય છે. આનાથી એવી શક્યતા પણ ઊભી થાય છે કે વસિયતનામું કોરા કાગળ પર લખવામાં આવ્યું હતું અને લખાણ પાછળથી સમાવવામાં આવ્યું હતું તથા સહીની કલમ પહેલાં તેને પૂરું કરવા માટે અક્ષરોનું કદ ઘટાડવામાં આવ્યું હતું. પ્રાથમિક બોજો પ્રોપાઉન્ડર પર રહેલો છે અને કોઈપણ શંકાના કિસ્સામાં, વસિયતનામું સ્વીકારવામાં આવે તે પહેલાં પ્રોપાઉન્ડરે વાજબી શંકાઓ દૂર કરવી આવશ્યક છે. સમર્થનમાં ચુકાદાઓ નીચે મુજબ છે:

(૧) મીના પ્રધાન અને અન્ય વિ. કમલા પ્રધાન,
સિવિલ અપીલ નં. ૩૩૫૧/૨૦૧૪ (પેરા ૬,
૧૦)

(૨) શિવકુમાર અને અન્ય વિ. શરણાબાસપ્પા અને
અન્ય, (૨૦૨૧) ૧૧ એસ.સી.સી. ૨૭૭ - ૩
જજની બેંચ - (પેરા ૧૨-૧૨.૯)

(૩) નિરંજન ઉમેશચંદ્ર જોશી વિ. મૃદુલા જ્યોતિ રાવ
અને અન્ય, (૨૦૦૬) ૧૩ એસ.સી.સી.
૪૩૩, (પેરા ૩૨, ૩૩)

(૧૨) જો કે પ્રોપાઉન્ડરનો એવો કેસ છે કે વસિયતનામાના
અમલ દરમિયાન કુટુંબના તમામ સભ્યો હાજર હતા,
છતાં તે વિચિત્ર અને આશ્ચર્યજનક છે કે મોતીલાલ
જયસ્વાલના અન્ય કોઈ સંતાનો (જેમને
વસિયતનામામાં બાકાત રાખવામાં આવ્યા હતા) ની
સાક્ષી તરીકે સહી લેવામાં આવી ન હતી, જ્યારે
પ્રતિવાદી નં. ૧ ના બનેલીને સાક્ષી તરીકે સહી કરવા
માટે દહેગામથી બોલાવવામાં આવ્યા હતા.

૯.૫. ધની રામ (ગુજરનાર) કાયદેસરના વારસદારો મારફત અને અન્ય વિ.
શિવ સિંહ [(૨૦૨૩) એસ.સી.સી. ઓનલાઇન એસ.સી. ૧૨૬૩] અને
યુમનામ ઓંગબી તામ્હા ઇબેમા દેવી વિ. યુમનામ જોયકુમાર સિંહ અને

અન્ય [(૨૦૦૯) ૪ એસ.સી.સી. ૭૮૦] ના કેસના ચુકાદા પર આધાર રાખીને, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે રજૂ કરાયેલ દસ્તાવેજ કાયદાકીય માપદંડો મુજબ સાબિત થયો ન હોવા છતાં વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે વસિયતનામાના અમલ પર વિશ્વાસ મૂકીને ઘોર ભૂલ કરી છે. માત્ર સહીનો સ્વીકાર કરવો એ વસિયતનામું સાબિત કરવા માટે પૂરતો નથી.

૯.૬. છેલ્લે વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી સંજાણવાલા દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે પ્રોબેટ અરજી લિમિટેશનના કાયદા દ્વારા સખત રીતે બાધિત છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે હાલના કેસને લિમિટેશન એક્ટનો અનુચ્છેદ ૧૩૭ લાગુ પડે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અનુચ્છેદ ૧૩૭ હેઠળ વિલંબની મુદત ત્રણ વર્ષની રહેશે જે અરજી કરવાનો અધિકાર જે તારીખથી ઉપસ્થિત થાય તે તારીખથી શરૂ થાય છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ૧૯૯૧ – ૧૯૯૨ ના વર્ષમાં સીટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ સમક્ષ તકરાર ઉઠાવવામાં આવી હતી જેમાં વસિયતનામાની કાયદેસરતા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. સીટી સર્વે રેકર્ડમાં પ્રતિવાદી નં. ૨ નું નામ દાખલ કરાવવા માટે વાદીએ મહેસૂલી કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી. તારીખ ૦૯.૧૦.૧૯૯૨ ના હુકમ દ્વારા, પ્રતિવાદી નં. ૨ નું નામ નોંધવામાં આવ્યું હતું. આ કાર્યવાહીમાં સીટી સર્વે ઓફિસરે પ્રોપાઉન્ડરને વસિયતનામાની અસલ નકલ રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો પરંતુ તે રજૂ કરવામાં આવી ન હતી. તેથી, એમ કહી શકાયું હોત કે ૧૯૯૨ ની કાર્યવાહીમાં વસિયતનામાની માન્યતા વિશે તકરાર

ઉઠાવવામાં આવી હતી, છતાં પ્રોબેટ અરજી તારીખ ૦૧.૧૨.૧૯૯૮ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવી હતી, તેથી અરજી કરવાનો અધિકાર જે દિવસથી ઉપસ્થિત થાય તે દિવસથી ત્રણ વર્ષના સમયગાળા પછી પ્રોબેટ અરજી સંપૂર્ણપણે સમયબાધિત છે. આ દલીલના સમર્થનમાં, અરવિંદ ગરાય વિ. પ્રજ્ઞા ગરાય અને અન્ય [૨૦૧૫ એસ.સી.સી. ઓનલાઇન કલકતા ૬૪૮૫] અને કુંવરજીત સિંહ ખંડપૂર વિ. કિરણદીપ કૌર [૨૦૦૮ (૯) એસ.સી.સી. ૪૬૩] ના કેસના ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો.

૯.૭. વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી સંજાણવાલા દ્વારા એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે જો કોર્ટ ગુજરનાર મોતીલાલના વસિયતનામા પર અવિશ્વાસ કરે, તો તે આપમેળે સાબિત કરશે કે મિલકત એચ.યુ.એફ. મિલકત છે અને ગુજરનાર મોતીલાલના ચાર પુત્રોનો દાવાવાળી મિલકતમાં સમાન હિસ્સો હતો. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ગુજરનાર મોતીલાલની બે પુત્રીઓને પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં આવી નથી, તેથી, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે દાવો રદ કર્યો હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે પ્રાથમિક હુકમનામું પસાર કર્યા પછીના તબક્કે પણ પુત્રીઓને પક્ષકાર બનાવી શકાય છે અને તેથી બે પુત્રીઓને પક્ષકાર ન બનાવવાના આધારે દાવો રદ કરી શકાય નહીં. તેથી દાવો રદ કરવાનો વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે પસાર કરેલો હુકમ એ વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટની ઘોર ભૂલ છે.

૯.૮. મુખ્યત્વે ઉપરોક્ત રજૂઆતોના આધારે, વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી સંજાણવાલાએ બંને અપીલો મંજૂર કરવા અને દાવાને રદ કરવા તથા પ્રોબેટ કાર્યવાહીમાં પ્રોબેટ મંજૂર કરવા સંબંધિત તારણોને ઉલટાવવા માટે જરૂરી હુકમ પસાર કરવા અરજ કરી હતી.

૧૦. તેનાથી વિપરીત, સામાવાળાઓ તરફથી વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી પરીખે વાદગ્રસ્ત સંયુક્ત ચુકાદા અને હુકમનામાના સમર્થનમાં દલીલ કરી હતી. કેસની હકીકતોનું વર્ણન કર્યા પછી, વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે વાદીએ વડીલોપાર્જિત મિલકતના ભાગલા માટે દાવો દાખલ કર્યો હતો. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે રેકર્ડ પરના પુરાવાની મૂલવણી કર્યા પછી અને વાદીના દસ્તાવેજી પુરાવાઓનું અવલોકન કર્યા પછી એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે વાદી એ સાબિત કરવામાં સદંતર નિષ્ફળ ગયા છે કે દાવાવાળી મિલકત એ વડીલોપાર્જિત મિલકત છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે રેકર્ડ પર મુકાયેલા દસ્તાવેજી અને મૌખિક પુરાવા કોઈપણ શંકા વગર સ્થાપિત કરે છે કે ગુજરનાર મોતીલાલે પોતાની સ્વતંત્ર આવકમાંથી દાવાવાળી મિલકત ખરીદી હતી અને તેમના અવસાન સુધી દાવાવાળી મિલકતનું ટાઈટલ ગુજરનાર મોતીલાલના નામે જ રહ્યું હતું, જે દાવાવાળી મિલકતને ગુજરનાર મોતીલાલની સ્વપાર્જિત મિલકત તરીકે પરિભાષિત કરે છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે વાદી દાવાવાળી મિલકત વડીલોપાર્જિત મિલકત હોવાનું સાબિત કરવામાં સદંતર નિષ્ફળ ગયા

હોવાથી વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે વાદીનો દાવો યોગ્ય રીતે રદ કર્યો છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે પક્ષકારોને ન જોડવાના કારણે પણ દાવો બાધિત હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે દાવાવાળી મિલકતને વડીલોપાર્જિત મિલકત ગણાવીને ભાગલા માટેના દાવામાં ગુજરનાર મોતીલાલની બે પુત્રીઓને પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં આવી ન હતી અને તેથી તમામ સહ-વારસદારો/સહ-ભાગીદારોને ન જોડવાના આધારે દાવો યોગ્ય રીતે રદ કરવામાં આવ્યો હતો.

૧૦.૧. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે પ્રોબેટ અરજીમાં ઇન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૬૮ સાથે વંચાણે લેતાં ઇન્ડિયન સક્સેસન એક્ટની કલમ ૬૩ મુજબ ગુજરનારનું વસિયતનામું યોગ્ય રીતે સાબિત થયું હતું. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સુમંતલાલ જયસ્વાલ – ગુજરનારના જમાઈ એટેસ્ટિંગ સાક્ષી હતા. તેઓ વાદી તેમજ પ્રતિવાદી બંનેના બનેલી હતા અને વિવાદિત પક્ષકારો સાથે સમાન સંબંધ ધરાવતા હતા. તેઓ વસિયતનામાના એટેસ્ટિંગ સાક્ષી હોવાના નાતે પ્રોબેટ અરજીમાં વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ જુબાની આપી હતી અને વસિયતનામા પર ગુજરનાર મોતીલાલની સહી ઓળખી બતાવી હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જ્યારે પુરાવો નોંધવામાં આવ્યો ત્યારે જે એટેસ્ટિંગ સાક્ષી અવસાન પામ્યા હતા તેમની સહી પણ તેમણે ઓળખી બતાવી છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જમાઈ હોવાના નાતે વસિયતનામાના અમલ સમયે સુમંતલાલ જયસ્વાલની હાજરી

એકદમ સ્વાભાવિક હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જ્યારે એટેસ્ટિંગ સાક્ષીએ વસિયતનામાનો અમલ સાબિત કર્યો હોય, ત્યારે શંકાસ્પદ સંજોગોની કોઈ ઉપજાવી કાઢેલી વાર્તા વસિયતનામા પર શંકા ઉપજાવી શકે નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે બંને એટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓ નજીકના સંબંધીઓ છે, એક ગુજરનારના જમાઈ છે અને બીજા ગુજરનાર મોતીલાલના સાળા છે. તેઓ વાદી અને પ્રતિવાદી સાથે સમાન રીતે સંબંધિત છે અને તે રીતે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ તેમની જુબાની ખૂબ મહત્વ ધરાવે છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે રેકર્ડ પર એ હકીકત સામે આવે છે કે ગુજરનાર મોતીલાલે તારીખ ૦૫.૦૮.૧૯૩૬ ના રોજ ગોકુળભાઈ સોમાભાઈ પાસેથી દાવાવાળી મિલકત ખરીદી હતી, જે દાવાવાળી મિલકતને ગુજરનારની સ્વપાર્જિત મિલકત બનાવે છે અને આમ વસિયતનામા દ્વારા પોતાની મિલકતનો નિકાલ કરવાનો તેમને અધિકાર હતો અને તેથી તેઓ વસિયતનામું કરવા અને પ્રોપાઉન્ડર શ્રી સુનીલની તરફેણમાં મિલકતનો નિકાલ કરવા માટે સક્ષમ હતા. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વસિયતનામા દ્વારા, ગુજરનારે પોતાની અંતિમ ઈચ્છા વ્યક્ત કરી હતી અને મરણોત્તર મિલકતનો નિકાલ કર્યો હતો. અગાઉના પ્રસંગે, પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન, તેમણે ચાર પુત્રો વચ્ચે પોતાની સ્વપાર્જિત મિલકતોની વહેંચણી કરી હતી અને પુત્રીઓને કરિયાવરના રૂપમાં પૂરતું આપ્યું હતું. તેથી એવી કોઈ અસમાન વહેંચણી નથી કે જેનાથી શંકાસ્પદ સંજોગો ઊભા થાય.

૧૦.૨. સમગ્ર રીતે એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને હુકમનામું પુરાવાની યોગ્ય મૂલવણી પર અને કાયદાની જોગવાઈઓ હેઠળ રેકર્ડ પરના પુરાવાને ધ્યાને રાખીને શ્રેષ્ઠ સંભવિત દ્રષ્ટિકોણ પર આધારિત છે. આમ, વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી પરીખે અપીલો રદ કરવા અરજ કરી હતી.

૧૦.૩. જ્યાં સુધી પ્રોબેટ અરજી લિમિટેશન એક્ટ દ્વારા બાધિત હોવાની દલીલનો પ્રશ્ન છે, વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે પ્રોબેટ માટેની અરજીનો અર્થ કોઈ કાનૂની અધિકારનો દાવો કરવો નથી, તે માત્ર ફરજ બજાવવા માટે કોર્ટ તરફથી માન્યતા મેળવે છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આ મુદ્દા પર માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટ તેમજ આ કોર્ટ દ્વારા શ્રેણીબદ્ધ ચુકાદાઓમાં નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે. વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી પરીખે કૃષ્ણાન કુમાર શર્મા વિ. રાજેશ કુમાર શર્મા [(૨૦૦૯) ૧૧ એસ.સી.સી. ૫૩૭]; હબીબભાઈ ઇશાભાઈ સંધી વિ. ઇબ્રાહિમભાઈ ઇશાભાઈ સંધી [ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૧૦૯૮/૨૦૧૯, ગુજરાત હાઈકોર્ટ] અને નગરાજ છાજેડ વિ. - [ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૭૯૬/૨૦૧૧, ગુજરાત હાઈકોર્ટ] ના કેસના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપ્યો હતો.

૧૦.૪. ઉપરોક્ત રજૂઆતના પ્રકાશમાં, વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી પરીખે બંને અપીલો રદ કરવા અને વાદગ્રસ્ત ચુકાદાને બહાલ રાખવા અરજ કરી હતી.

૧૧. મેં પક્ષકારોના વિદ્વાન વડીલોને સાંભળ્યા છે; કેસની હકીકતો તેમજ રેકર્ડ પરના પુરાવાઓનું વાદગ્રસ્ત સંયુક્ત ચુકાદા અને હુકમના સંદર્ભમાં સુક્ષ્મ અવલોકન કર્યું છે.
૧૨. પક્ષકારો વચ્ચેના વિવાદ પર નજીકથી નજર નાખતાં, એવું જણાય છે કે દાવાના વાદી એવો દાવો કરે છે કે દાવાવાળી મિલકત ગુજરનાર દ્વારા વડીલોપાર્જિત મિલકતની આવકમાંથી ખરીદવામાં આવી હતી અને ગુજરનારના અવસાન પછી દાવાવાળી મિલકતમાં અવિભાજિત હિસ્સાનો દાવો કરે છે, જ્યારે તારીખ ૧૭.૦૪.૧૯૭૬ ના અંતિમ વસિયતનામા માટે પ્રોબેટ અથવા લેટર ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેશન મેળવવા માટે ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલના પૌત્ર, લાભાર્થી શ્રી સુનીલકુમાર દ્વારા પ્રોબેટ અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી.
૧૩. વાદી દાવાવાળી મિલકતમાં અવિભાજિત હિસ્સાનો દાવો કરે છે, જ્યારે બીજી બાજુ, પ્રોપાઉન્ડર ગુજરનારના વસિયતનામાના આધારે દાવાવાળી મિલકત પર સંપૂર્ણ અધિકારનો દાવો કરે છે.
૧૪. પક્ષકારો વચ્ચેના પરસ્પર વિવાદને ધ્યાને લેતાં, આ અપીલોમાં વિચારણા માટે નીચે મુજબના પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે:
- (૧) શું વાદી સાબિત કરે છે કે દાવાવાળી મિલકત એચ.યુ.એફ. ની અવિભાજિત મિલકત છે? અને વાદીનો તેમાં અવિભાજિત હિસ્સો છે?

(૨) શું પ્રોપાઉન્ડર એ સાબિત કરવામાં સફળ થયા છે કે તારીખ ૧૭.૦૪.૧૯૭૬ નું વસિયતનામું એ ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલનું અંતિમ વસિયતનામું છે અને જેના દ્વારા દાવાવાળી મિલકત તેમને વસિયત કરવામાં આવી છે? અથવા શું વસિયતનામું શંકાસ્પદ સંજોગોથી ઘેરાયેલું છે અને તેથી વસિયતનામું અસાબિત રહે છે?

(૩) શું પ્રોબેટ અરજી સમયબાધિત હતી?

(૪) શો હુકમ?

૧૫. હું કેસના ગુણદોષની ચર્ચા કરવા અને પરસ્પરની દલીલોનું પરીક્ષણ કરવા આગળ વધું તે પહેલાં, દાવા અને પ્રોબેટ કાર્યવાહીમાં ઘડવામાં આવેલા મુદ્દાઓનો નીચે મુજબ સંદર્ભ લેવો યોગ્ય રહેશે:

સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટમાં ઘડવામાં આવેલા મુદ્દાઓ:

(૧) શું વાદીઓ સાબિત કરે છે કે કથિત મુજબ સર્વે નં.

૩૧૩૮ તેના રેવન્યુ સર્વે નં. ૧૬૮૬ વાળી જમીનમાં

તેમનો કોઈ હક્ક નથી?

(૨) શું વાદીઓ સાબિત કરે છે કે ઉપરોક્ત જમીન કથિત

મુજબ વડીલોપાર્જિત વ્યક્તિગત જમીન છે?

(૩) શું વાદી દ્વારા યોગ્ય કોર્ટ ફી ચૂકવવામાં આવી છે?

(૪) શું પ્રતિવાદી સાબિત કરે છે કે કથિત મુજબ જરૂરી પક્ષકારને ન જોડવા અને બિનજરૂરી પક્ષકારને જોડવાના કારણે દાવો ખામીયુક્ત છે?

(જએ) શું પ્રતિવાદીઓ સાબિત કરે છે કે ગુજરનાર દ્વારા કરવામાં આવેલું વસિયતનામું કથિત મુજબ કાયદેસર છે?

(૫) શું વાદીઓ માંગ્યા મુજબની તમામ દાદ મેળવવા માટે હકદાર છે?

પ્રોબેટ કાર્યવાહીમાં ઘડવામાં આવેલા મુદ્દાઓ:

(૧) શું અરજદાર અરજીની હકીકત સાબિત કરે છે?

(૨) શું સામાવાળાઓ આંક ૧૨ ના લેખિત જવાબની દલીલ સાબિત કરે છે?

(૩) શું અરજદાર અરજીના પેરા ૬ માં માંગવામાં આવેલી દાદ મેળવવા માટે હકદાર છે?

(૪) શો હુકમ અને હુકમનામું?

૧૬. એ બાબત નિર્વિવાદ છે કે દાવાવાળી મિલકત ગુજરનાર મોતીલાલે ૧૯૩૬ ના વર્ષમાં રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા ખરીદી હતી અને ત્યારથી તે ગુજરનાર મોતીલાલના નામે ચાલુ રહી હતી. લાભાર્થી સુનીલકુમારના પિતા શ્રવણકુમારે તારીખ ૩૦.૦૯.૧૯૯૧ ના રોજ સીટી સર્વે ઓફિસર સમક્ષ (આંક ૬૮) દાવાવાળી મિલકતમાં સુનીલનું નામ

દાખલ કરવા માટે અરજી દાખલ કરી હતી કારણ કે ગુજરનારનું અવસાન તારીખ ૧૦.૧૦.૧૯૮૫ ના રોજ થયું હતું અને ગુજરનારે સુનીલકુમારની તરફેણમાં વસિયતનામું કર્યું હતું. આવી જ અરજી તારીખ ૧૦.૦૧.૧૯૯૨ ના રોજ તલાટી કમ મંત્રીને પણ આપવામાં આવી હતી (આંક ૬૯). તારીખ ૦૪.૧૧.૧૯૯૧ ના વાંધા દ્વારા (આંક ૭૦), ગુજરનાર મોતીલાલના પુત્ર રોહિતકુમારે વાંધો દાખલ કર્યો હતો અને વસિયતનામાના અસ્તિત્વ સામે પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો હતો અને વાંધો લીધો હતો કે વસિયતનામું બનાવટી છે અને વધુમાં જણાવ્યું હતું કે કોર્ટની મંજૂરી વિના, શ્રી શ્રવણકુમાર તેમના સગીર પુત્ર સુનીલનું નામ દાખલ કરાવી શકે નહીં. આવો જ અન્ય વાંધો તારીખ ૨૮.૧૦.૧૯૯૧ ના રોજ કમલેશકુમાર દ્વારા (આંક ૭૧) સમાન રીતે દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. સીટી સર્વે ઓફિસરે તારીખ ૦૯.૧૦.૧૯૯૨ ના રોજ (આંક ૮૪) હુકમ પસાર કર્યો હતો અને અરજી રદ કરી હતી તેમજ ફેરફાર નોંધ પણ એવા આધાર પર રદ કરી હતી કે લાભાર્થી સુનીલકુમારને કચેરીમાં અસલ વસિયતનામું રજૂ કરવા જાણ કરવામાં આવી હોવા છતાં, લાભાર્થી હાજર રહ્યા ન હતા અને વસિયતનામાની નકલ રજૂ કરી ન હતી.

૧૭. તેનાથી નારાજ થઈને, લાભાર્થી સુનીલકુમારે ડેપ્યુટી કલેક્ટર, આણંદ સમક્ષ સીટીએસ અરજી નં. ૮૨/૧૯૯૨ દાખલ કરી હતી (આંક ૮૫). આ અપીલ પણ રદ કરવામાં આવી હતી અને સીટી સર્વે ઓફિસરનો હુકમ બહાલ રાખવામાં આવ્યો હતો. તેનાથી વધુ નારાજ થઈને, લાભાર્થીએ

કલેક્ટર, આણંદ સમક્ષ અપીલ નં. ૧૨/૧૯૯૪ દાખલ કરી હતી (આંક ૮૬) અને તારીખ ૧૫.૦૧.૧૯૯૮ ના હુકમ દ્વારા, કલેક્ટરે અપીલ રદ કરી હતી અને ડેપ્યુટી કલેક્ટર તેમજ સીટી સર્વે ઓફિસર દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમને બહાલ રાખ્યો હતો.

૧૮. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં, માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટના સરદારી લાલ વિ. બિશન દાસ [૨૦૨૬ આઈ.એન.એસ.સી. ૬૬૯] ના કેસના ચુકાદાનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય રહેશે, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં શંકાસ્પદ સંજોગો હોય, ત્યાં વસિયતનામાને અસલ તરીકે સ્વીકારવામાં આવે તે પહેલાં કોર્ટના સંતોષ મુજબ તેને સમજાવવાનો બોજો પ્રોપાઉન્ડર પર રહેશે. પેરા ૨૭ થી ૨૯ માં, માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટે વસિયતનામું સાબિત કરવા સંબંધિત કાયદાની ચર્ચા કરી છે. તે નીચે મુજબ વંચાય છે:

“વસિયતનામાની સાબિતી અંગેનો કાયદો

૨૭. રાણી પૂર્ણિમા દેવી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, આ કોર્ટની ત્રણ જજોની બેંચે, એચ. વેંકટાયલા આયંગર (ઉપર મુજબ) માં અપાયેલા અન્ય ત્રણ જજોની બેંચના નિર્ણયને ધ્યાને લીધા પછી, કાયદાનો નીચે મુજબ સારાંશ આપ્યો હતો: વસિયતનામું સાબિત કરવાની પદ્ધતિ સામાન્ય રીતે અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજ સાબિત કરવાની પદ્ધતિથી જુદી પડતી નથી, સિવાય કે ઇન્ડિયન સક્સેસન એક્ટની કલમ ૬૩ દ્વારા વસિયતનામાના કિસ્સામાં નિર્ધારિત શાક્ષીકરણ

ની વિશેષ આવશ્યકતા અને ઈન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૬૮ માં નિર્ધારિત સાબિતીની પદ્ધતિ. વસિયતનામું સાબિત કરવાનો બોજો પ્રોપાઉન્ડર પર છે અને વસિયતનામાના અમલ સાથે સંકળાયેલા શંકાસ્પદ સંજોગોની ગેરહાજરીમાં, કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત વસિયતી સક્ષમતા અને વસિયત કરનારની સહીની સાબિતી એ બોજો હળવો કરવા માટે પૂરતી છે. જો કે, જ્યાં શંકાસ્પદ સંજોગો હોય, ત્યાં વસિયતનામાને અસલ તરીકે સ્વીકારવામાં આવે તે પહેલાં કોર્ટના સંતોષ મુજબ તેનું સ્પષ્ટીકરણ કરવાનો બોજો પ્રોપાઉન્ડર પર રહેશે. જો કેવિએટર અયોગ્ય વગ, છેતરપિંડી કે બળજબરીનો આરોપ મૂકે છે, તો તે સાબિત કરવાનો બોજો તેના પર છે. જ્યાં આવા કોઈ બચાવ ન હોય, પરંતુ સંજોગો શંકા ઉપજાવતા હોય, તો પણ કોર્ટના અંતઃકરણને સંતુષ્ટ કરવાનું પ્રોપાઉન્ડરના શિરે છે. શંકાસ્પદ સંજોગો આ મુજબ હોઈ શકે છે: (એ) વસિયત કરનારની કથિત સહી; (બી) વસિયત કરનારની માનસિક સ્થિતિ; (સી) વસિયતનામામાં કરવામાં આવેલી તબદીલીઓ, જે સંબંધિત સંજોગોના પ્રકાશમાં અકુદરતી, અસંભવિત કે અયોગ્ય જણાય; અથવા વસિયતનામું અન્યથા એવો સંકેત આપતું હોય કે સદર તબદીલીઓ

વસિયત કરનારની મુક્ત ઈચ્છા અને માનસિક સ્થિતિનું પરિણામ ન હોઈ શકે; અને (ડી) પ્રોપાઉન્ડરે વસિયતનામાના અમલમાં અગ્રણી ભૂમિકા ભજવી હોય જે તેને નોંધપાત્ર લાભો આપે છે. જો પ્રોપાઉન્ડર શંકાસ્પદ સંજોગોને દૂર કરવામાં સફળ થાય, તો કોર્ટ પ્રોબેટ મંજૂર કરશે, પછી ભલે વસિયતનામું અકુદરતી હોય અને નજીકના સંબંધીઓને સંપૂર્ણપણે કે અંશતઃ બાકાત રાખતું હોય.

૨૮. આ કોર્ટની ત્રણ જજોની બેંચના નિર્ણય શ્રીમતી જસવંત કૌર વિ. શ્રીમતી અમૃત કૌર માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

“૯. એવા કિસ્સાઓમાં જ્યાં વસિયતનામાનો અમલ શંકામાં ઘેરાયેલો હોય, તેની સાબિતી વાદી અને પ્રતિવાદી વચ્ચેનો માત્ર એક સામાન્ય દાવો રહેતી નથી. સામાન્ય રીતે જે સામસામેની કાર્યવાહી હોય છે તે આવા કિસ્સાઓમાં કોર્ટના અંતઃકરણની બાબત બની જાય છે અને પછી વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો સાચો પ્રશ્ન એ છે કે શું વસિયતનામાના પ્રોપાઉન્ડર દ્વારા રજૂ કરાયેલ પુરાવો એવો છે કે જેથી કોર્ટના અંતઃકરણને સંતોષ થાય કે વસિયત કરનાર દ્વારા વસિયતનામું યોગ્ય રીતે કરવામાં આવ્યું હતું. જ્યાં સુધી વસિયતનામું રજૂ કરનાર પક્ષકાર વસિયતનામું

કરવા સાથે સંકળાયેલા શંકાસ્પદ સંજોગોની સ્પષ્ટ અને ખાતરીપૂર્વકની સમજૂતી ન આપે ત્યાં સુધી આવો સંતોષ મેળવવો અશક્ય છે.”

(ભારપૂર્વક જણાવેલ)

૨૯. કલ્યાણ સિંહ, લંડન ટ્રેઇન્ડ કટર, જોહરી બજાર, જયપુર વિ. શ્રીમતી છોટી અને અન્ય માં, આ કોર્ટની ત્રણ જજોની બેંચે ઠરાવ્યું હતું:

“૨૦. ...વસિયતનામું એ કાયદામાં જાણીતા સૌથી પવિત્ર દસ્તાવેજો પૈકીનો એક છે. વસિયતનામાના અમલકર્તાને અમલનો ઈનકાર કરવા અથવા તે કયા સંજોગોમાં કરવામાં આવ્યો હતો તે સમજાવવા માટે બોલાવી શકાતા નથી. તેથી, વસિયતનામાની સત્યતા અને પ્રમાણિકતા સ્થાપિત કરવા માટે કોર્ટ સમક્ષ વિશ્વસનીય અને અકાલ્પ્ય પુરાવા રજૂ કરવામાં આવે તે આવશ્યક છે. એ જણાવવું આવશ્યક છે કે વસિયતનામાના અમલની હકીકત અને માન્યતા માત્ર પ્રોપાઉન્ડર દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાને ધ્યાને રાખીને નક્કી કરી શકાતી નથી. સાક્ષીઓની વિશ્વસનીયતા પારખવા અને અસત્યમાંથી સત્યને અલગ કરવા માટે કોર્ટ માત્ર તેમની જુબાની અને વર્તણૂક પૂરતી સીમિત નથી. પુરાવામાં સામે આવેલા અથવા દસ્તાવેજના સ્વરૂપ અને વિગતો પરથી

જણાતા સંજોગોને ધ્યાને લેવા માટે કોર્ટ મુક્ત રહેશે.
પક્ષકાર દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાના સ્વરૂપ પર યોગ્ય
નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે આસપાસના સંજોગો તેમજ
કેસની સ્વાભાવિક અસંભવિતતાઓને ધ્યાને લેવા માટે
પણ કોર્ટ મુક્ત રહેશે.”

(ભારપૂર્વક જણાવેલ)

૧૮.૧. શંકાસ્પદ સંજોગો તરીકે શું ગણી શકાય તે માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટ
પેરા ૩૦ માં વિસ્તૃત રીતે જણાવ્યું છે. પેરા ૩૦ થી ૩૨ નીચે મુજબ
વંચાય છે:

“૩૦. વસિયતનામાના સંદર્ભમાં ‘શંકાસ્પદ સંજોગ’ તરીકે
શું ગણી શકાય તે અંગે વિગતવાર જણાવતાં, શિવકુમાર
(ઉપર મુજબ) માં આ કોર્ટની ત્રણ જજોની બેંચે ઠરાવ્યું
હતું:

“૧૨.૬. સંજોગ ત્યારે “શંકાસ્પદ” બને છે જ્યારે તે
સામાન્ય ન હોય અથવા “સામાન્ય પરિસ્થિતિમાં
સામાન્ય રીતે અપેક્ષિત ન હોય અથવા સામાન્ય વ્યક્તિ
પાસેથી અપેક્ષિત ન હોય”. જેમ આ કોર્ટે જણાવ્યું છે
તેમ, શંકાસ્પદ પાસાઓ “વાસ્તવિક, પ્રસ્તુત અને
માન્ય” હોવા જોઈએ અને માત્ર “શંકાશીલ મનની
કલ્પના” ન હોવા જોઈએ.

૧૨.૭. કોઈ ચોક્કસ પાસું કે પાસાઓનો સમૂહ “શંકાસ્પદ” તરીકે ગણાય કે કેમ તેનો આધાર દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર રહેશે. ધૂજતી કે શંકાસ્પદ સહી; વસિયત કરનારનું નબળું કે અનિશ્ચિત મન; મિલકતની અયોગ્ય વહેંચણી; કાયદેસરના વારસદારો અને ખાસ કરીને આશ્રિતોની અન્યાયી બાકાતતા; તે હેઠળના લાભાર્થી દ્વારા વસિયતનામું કરવામાં સક્રિય કે અગ્રણી ભૂમિકા વગેરે એવા કેટલાક સંજોગો છે જે શંકા ઉપજાવી શકે છે. ઉપર નોંધાયેલા આ સંજોગો માત્ર ઉદાહરણરૂપ છે અને કોઈ પણ રીતે સંપૂર્ણ નથી કારણ કે એવો કોઈ પણ સંજોગ કે સંજોગોનો સમૂહ હોઈ શકે છે જે વસિયતનામાના અમલ વિશે વાજબી શંકા ઉપજાવી શકે છે. બીજી બાજુ, શંકાસ્પદ તરીકે ગણાતા કોઈપણ સંજોગોને પ્રોપાઉન્ડર દ્વારા કાયદેસર રીતે સમજાવી શકાય છે. જો કે, વસિયત કરનારના સ્વસ્થ અને નિર્ણયક્ષમ મન અને તેની સહીની સાથે શાક્ષીકરણની સાબિતી માત્રથી આવી શંકા કે શંકાઓ દૂર થઈ શકતી નથી.

૧૨.૮. ન્યાયિક અંતઃકરણના સંતોષની કસોટી ત્યારે અમલમાં આવે છે જ્યારે વસિયત કરનારના

વસિયતનામા તરીકે રજૂ કરાયેલો દસ્તાવેજ શંકાસ્પદ સંજોગ(ગો) થી ઘેરાયેલો હોય. આવી કસોટી લાગુ કરતી વખતે, કોર્ટ એ ગંભીર પ્રશ્નો પર વિચાર કરશે કે શું વસિયત કરનારે વસિયતનામાની વિગતોથી વાકેફ રહીને અને વસિયતનામામાં કરવામાં આવેલી તબદીલીઓના સ્વરૂપ અને અસરને સમજ્યા પછી સહી કરી હતી.

૧૨.૯. આખરી વિશ્લેષણમાં, જ્યાં વસિયતનામાનો અમલ શંકામાં ઘેરાયેલો હોય, તે અનિવાર્યપણે કોર્ટના ન્યાયિક અંતઃકરણની બાબત છે અને વસિયતનામું રજૂ કરનાર પક્ષકારે વસિયતનામા સાથે સંકળાયેલા શંકાસ્પદ સંજોગોની સ્પષ્ટ અને ખાતરીપૂર્વકની સમજૂતી આપવી પડશે.”

(ભારપૂર્વક જણાવેલ)

૩૧. લિલિયન કોએલ્હો અને અન્ય વિ. માયરા ફિલોમિના કોએલ્હો માં, કોર્ટના અંતઃકરણને સંતુષ્ટ કરવા માટે શંકાસ્પદ સંજોગોને સમજાવવાની પ્રોપાઉન્ડરની જવાબદારી પર ભાર મૂકતાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

“૧૩. તે જ સમયે, જો એવું માની લેવામાં આવે કે વિદ્વાન સિંગલ જજે માત્ર એટલું જ નોંધ્યું હતું કે વાદી

સક્સેસન એક્ટ, ૧૯૨૫ ની કલમ ૬૩ અને એવિડન્સ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૬૮ હેઠળની જોગવાઈઓ મુજબ અમલ સાબિત કરવામાં સફળ થયા હતા, તો કાયદાની લગભગ સુસ્થાપિત સ્થિતિના પ્રકાશમાં, વાંધા ઉઠાવનાર દ્વારા શંકાસ્પદ સંજોગો રજૂ કરવામાં આવે તેવા સંજોગોમાં કોર્ટ માટે વિચારણા કરવાનો અધિકાર રહેશે, બલ્કે પોતાના અંતઃકરણને સંતુષ્ટ કરવા માટે આવા શંકાસ્પદ સંજોગો દૂર કરવા પ્રોપાઉન્ડરને જણાવવાની કોર્ટની અનિવાર્ય ફરજ છે.”

૩૨. ન્યાયિક દાખલાઓનું સર્વેક્ષણ સ્પષ્ટ કરે છે કે વસિયતનામું સાબિત કરવાનો બોજો તેના પ્રોપાઉન્ડર પર રહેલો છે. તદુપરાંત, વસિયતનામું સાબિત કરવાની કવાયત એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૬૮ દ્વારા નિર્ધારિત પદ્ધતિ દ્વારા સક્સેસન એક્ટની કલમ ૬૩ મુજબ તેના અમલને સાબિત કરવા પૂરતી મર્યાદિત નથી. આ કવાયતમાં તે માત્ર પ્રથમ પગલું છે. આ કવાયત ત્યારે પૂર્ણ થાય છે જ્યારે પ્રોપાઉન્ડર કોર્ટના અંતઃકરણને સંતુષ્ટ કરે છે કે વસિયત કરનારે પોતાની મુક્ત ઈચ્છાથી, તેની વિગતોથી વાકેફ રહીને અને વસિયતનામામાં કરવામાં આવેલી તબદીલીઓના સ્વરૂપ અને અસરને સમજ્યા પછી વસિયતનામા પર સહી કરી

હતી. અને, જે વસિયતનામા વિશે શંકા ઉપજાવતા શંકાસ્પદ સંજોગો હોય, તો શંકાઓને દૂર કરવા અને કોર્ટના અંતઃકરણને સંતુષ્ટ કરવા માટે તે શંકાસ્પદ સંજોગોને સમજાવવાની પ્રોપાઉન્ડરની ફરજ છે. 'શંકાસ્પદ સંજોગ' તરીકે શું ગણવામાં આવશે તેનો આધાર દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર રહેલો છે. વ્યાપકપણે, કોઈપણ સંજોગ, અથવા સંજોગોનો સમૂહ, જે વસિયતનામાના કાયદેસર અમલ વિશે વાજબી શંકા ઉપજાવે છે તેને શંકાસ્પદ સંજોગ ગણી શકાય. જો કે, તે શંકાઓ શંકાશીલ મનની કલ્પના કે મનોકલ્પના ન હોવી જોઈએ.

મુદ્દા નં. ૧ અને ૨”

૧૮.૨. પેરા ૬૭ અને ૬૮ માં, માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

“૬૭. એચ. વેંકટાયલા આયંગર (ઉપર મુજબ) માં, આ કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે કયા સંજોગોને શંકાસ્પદ ગણવામાં આવશે તે ચોક્કસપણે વ્યાખ્યાયિત કરી શકાતું નથી કે સંપૂર્ણપણે ગણાવી શકાતું નથી. વધુમાં, તે અનિવાર્યપણે હકીકતનો પ્રશ્ન છે. લલિતાબેન જયંતિલાલ પોપટ વિ. પ્રજાબેન જમનાદાસ કટારિયા અને અન્ય ના

કેસમાં આ કોર્ટ દ્વારા સમાન દ્રષ્ટિકોણ અપનાવવામાં આવ્યો છે.

૬૮. માનસિંગરાવ યશવંત રાવ પાટીલ અને અન્ય વિ. રામચંદ્ર ગોવિંદરાવ પાટીલ અને અન્ય માં આ કોર્ટની ત્રણ જજોની બેંચે અવલોકન કર્યું હતું કે “કોર્ટનું અંતઃકરણ સંતુષ્ટ થવું” જેવા સમય-સિદ્ધ શબ્દપ્રયોગોનો ઉપયોગ હકીકતના પ્રશ્નને કાયદાના પ્રશ્નમાં ફેરવી શકતો નથી. સંબંધિત અવલોકનો નીચે મુજબ ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવ્યા છે:

“૭. ... “કોર્ટનું અંતઃકરણ સંતુષ્ટ થવું” જેવા સમય-સિદ્ધ શબ્દપ્રયોગોનો ઉપયોગ હકીકતના પ્રશ્નને કાયદાના પ્રશ્નમાં ફેરવી શકતો નથી. આ વાક્યપ્રયોગ માત્ર શાણપણનો એક નિયમ છે અને તે એ કહેવાની એક ચિત્રાત્મક રીતથી વિશેષ કશું નથી કે જ્યારે મિલકતના કાયદેસરના વારસદારોને સાક્ષી તરીકે તપાસ માટે હવે ઉપલબ્ધ ન હોય તેવા વ્યક્તિ દ્વારા તેમના વારસામાંથી સંપૂર્ણપણે અથવા અંશતઃ વંચિત કરવામાં આવી રહ્યા હોય ત્યારે આવા કૃત્યને સમર્થન આપતાં પહેલાં અત્યંત સાવચેતી રાખવી જોઈએ. પરંતુ આ બધા છતાં પ્રશ્ન હકીકતનો જ રહે છે.”

૧૯.માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ઠરાવવામાં આવેલા ઉપરોક્ત કાયદાકીય સિદ્ધાંતને ધ્યાને લેતાં, સૌપ્રથમ મને આંક ૧૫૮ પર રજૂ કરાયેલા ગુજરનારના વસિયતનામાનું અવલોકન કરવા દો. આ વસિયતનામું હસ્તલિખિત વસિયતનામું છે. જો કે તે ગુજરનાર દ્વારા લખાયેલું નથી પરંતુ લહિયા - અરવિંદ શંકરલાલ ત્રિવેદી દ્વારા લખાયેલું છે. તારીખ ૧૭.૦૪.૧૯૭૬ ના રોજ કથિત રીતે કરવામાં આવેલા વસિયતનામાનો પ્રારંભિક ફકરો જણાવે છે કે મારા પત્ની ચંદનબેન અવસાન પામ્યા છે. તેમાં વધુમાં જણાવાયું છે કે શ્રવણ કુમાર વસિયત કરનાર સાથે રહે છે , જેઓ લાભાર્થી શ્રી સુનીલકુમારના પિતા છે. વસિયતનામું અલગ શાહીમાં લખાયેલું અને સહી થયેલું છે. શ્રી અમૃતલાલ જયસ્વાલ અને સામંતરાય એટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓ છે અને શ્રી અરવિંદ શંકરલાલ ત્રિવેદી લહિયા છે. વસિયતનામું બે પાનામાં છે, બીજા પાના પર વસિયતનામાના અંત સિવાય અન્ય કોઈ પાના પર ગુજરનારની સહી નથી. નોંધનીય બાબત એ છે કે ગુજરનાર અક્ષરજ્ઞાન ધરાવતા શિક્ષિત વ્યક્તિ હતા, તેઓ કથિત વસિયતનામાના અમલ પછી પણ ઘણા વર્ષો સુધી સતત વાંચતા અને લખતા રહ્યા હતા છતાં તેમણે પોતાનું વસિયતનામું પોતે લખવાનું પસંદ કર્યું ન હતું પરંતુ લહિયા પાસે લખાવવાની મંજૂરી આપી હતી. આ સંજોગ, કોઈ સમજૂતીના અભાવે અત્યંત શંકાસ્પદ છે.

૨૦. સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટની કાર્યવાહીમાં, વસિયતનામાના એટેસ્ટિંગ સાક્ષી વાદીપક્ષના સાક્ષી ૧ (આંક ૧૫૮) તરીકે સાક્ષીના પાંજરામાં આવ્યા છે.

તેમણે જણાવ્યું છે કે વસિયતનામું તેમના સસરા દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું અને વસિયતનામા દ્વારા તેમણે પૌત્ર સુનીલકુમારને દાવાવાળી મિલકત વસિયતમાં આપી હતી અને વસિયતનામું તારીખ ૧૭.૦૪.૧૯૭૬ ના રોજ કરવામાં આવ્યું હતું. વસિયતનામું અરવિંદ શંકરલાલ ત્રિવેદી દ્વારા લખવામાં આવ્યું હતું. એટેસ્ટિંગ સાક્ષીએ લહિયા અરવિંદ જયસ્વાલની સહી ઓળખી બતાવી છે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું છે કે અરવિંદ ત્રિવેદી ગુજરનાર મોતીલાલના પાડોશી હતા અને તેઓ વ્યવસાયે વકીલ હતા. આ સાક્ષીએ ત્યારપછી તેમના સસરાની અને અન્ય એટેસ્ટિંગ સાક્ષીની સહી ઓળખી બતાવી છે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું છે કે વસિયતનામું લખાયા પછી તરત જ સહીઓ લેવામાં આવી હતી. તેમણે એમ પણ જણાવ્યું છે કે તમામ સહીઓ એકબીજાની હાજરીમાં લેવામાં આવી હતી. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું છે કે અન્ય એટેસ્ટિંગ સાક્ષી જેઓ વાદી અને પ્રતિવાદીના નજીકના સંબંધી પણ છે તેઓ અવસાન પામ્યા છે.

૨૧. ઉલટતપાસમાં સાક્ષીએ સ્વીકાર્યું હતું કે વસિયતનામાના અમલ સમયે તેમના સસરા બાલાસિનોર ખાતે રહેતા હતા. તેમણે વધુમાં સ્વીકાર્યું છે કે તેમને ખબર નથી કે કોઈ એટેસ્ટિંગ સાક્ષીને પત્ર લખીને બોલાવવામાં આવ્યા હતા કે કેમ. તેમણે વધુમાં સ્વીકાર્યું છે કે અન્ય એટેસ્ટિંગ સાક્ષી પણ વ્યવસાયે વકીલ હતા. એ પણ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે તેમના સસરાને ગામના તમામ પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિઓ સાથે સારા સંબંધો હતા. એ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે તેઓ દહેગામથી નીકળ્યા હતા જે

બાલાસિનોરથી ત્રણ કલાકના અંતરે છે. એ પણ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે બરોડા પણ એટલા જ અંતરે આવેલું છે. એ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે તેઓ પહેલા પહોંચ્યા હતા કે અન્ય એટેસ્ટિંગ સાક્ષી તે તેઓ યાદ કરી શકતા નથી. તેમણે સ્વીકાર્યું કે તેઓ વસિયતનામું થયું તેના એક દિવસ પહેલાં બાલાસિનોર પહોંચ્યા હતા પરંતુ વસિયતનામાના અમલ પછી તેઓ બાલાસિનોર ગામમાં કેટલા દિવસ રોકાયા હતા તે તેઓ યાદ કરી શક્યા નથી. તેમણે વધુમાં સ્વીકાર્યું હતું કે તેઓ કહી શકતા નથી કે વસિયતનામું ક્યારે લખાયું હતું, શું તે સવારે લખાયું હતું, બપોરે કે બપોર પછી લખાયું હતું. તેમણે વધુમાં સ્વીકાર્યું હતું કે તેમના સસરાએ લહિયાને માત્ર મુદ્દાઓ લખાવ્યા હતા અને લહિયાએ વસિયતનામું તૈયાર કરવા માટે મુદ્દાઓ નોંધ્યા હતા અને તે પછીથી તેમના સસરા દ્વારા લખાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ મુજબ તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું. એ પણ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે તેમના સાસુ ચંદનબેન તેમના સસરાના અવસાન પછી મૃત્યુ પામ્યા હતા. તેમણે એ પણ સ્વીકાર્યું છે કે તેમના સસરાને તમામ પુત્રો પ્રત્યે સમાન પ્રેમ અને સ્નેહ હતો અને કોઈ પુત્ર કે પૌત્ર પ્રત્યે કોઈ વિશેષ પ્રેમ ન હતો. એ પણ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે વસિયતનામું તૈયાર થયા પછી ગુજરનાર મોતીલાલને તે વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યું હતું કે કેમ તે તેઓ યાદ કરી શકતા નથી. તેમણે સ્વીકાર્યું છે કે વસિયતનામું તૈયાર થયા પછી તેમણે તે વાંચ્યું ન હતું. તેમણે વધુમાં સ્વીકાર્યું છે કે તેઓ કહી શકતા નથી કે અન્ય એટેસ્ટિંગ સાક્ષીએ વસિયતનામું વાંચ્યું હતું કે નહીં.

૨૧. નોંધનીય બાબત એ છે કે વસિયતનામું કથિત રીતે તારીખ ૧૭.૦૪.૧૯૭૬ ના રોજ કરવામાં આવ્યું હતું. વસિયતનામામાં ગુજરનારે જણાવ્યું છે કે તેમના પત્ની અવસાન પામ્યા છે. ઉલટતપાસમાં, એટેસ્ટિંગ સાક્ષી દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે તેમના સાસુ ચંદનબેન તેમના સસરાના અવસાન પછી અવસાન પામ્યા હતા. ચંદનબેનનું મરણ પ્રમાણપત્ર આંક ૬૧ પર રજૂ કરવામાં આવ્યું છે અને તેમાં જણાવાયું છે કે ચંદનબેન તારીખ ૦૫.૦૫.૧૯૭૭ ના રોજ અવસાન પામ્યા હતા.

૨૨. વસિયતનામાના અમલ સમયે પત્ની હયાત હોવા છતાં તેમના પત્ની અવસાન પામ્યા છે તેવું ગુજરનાર મોતીલાલ દ્વારા વસિયતનામામાં કરવામાં આવેલું નિવેદન/લખાણ અને ગુજરનાર મોતીલાલ દ્વારા તેમના જીવનકાળ દરમિયાન તેને સુધારવામાં ન આવ્યું હોવાથી, વસિયતનામું અત્યંત શંકાસ્પદ અને સંદિગ્ધ બને છે. દાવાની કાર્યવાહીમાં જુબાની આપનાર એટેસ્ટિંગ સાક્ષી – શ્રી સુમંતભાઈ પ્રોબેટ કાર્યવાહીમાં આંક ૬૭ પર એટેસ્ટિંગ સાક્ષી તરીકે ફરીથી સાક્ષીના પાંજરામાં હાજર થયા હતા. જો કે એવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે બંને કાર્યવાહી એટલે કે દાવાની કાર્યવાહી અને પ્રોબેટ કાર્યવાહીમાં એટેસ્ટિંગ સાક્ષીની જુબાની સમાન રહેશે. આંક ૬૭ પર પ્રોબેટ કાર્યવાહીમાં તેમની જુબાનીનું અવલોકન દર્શાવે છે કે તેમણે સોગંદ પર અનુકૂળતાપૂર્વક પોતાનું નિવેદન આપ્યું છે અને એટેસ્ટિંગ સાક્ષી તરીકે નહીં પણ સામાન્ય સાક્ષીની જેમ જુબાની આપી છે. એવું પણ જણાય છે કે કદાચ પ્રોપાઉન્ડરને એવું લાગ્યું હતું કે

ગુજરનાર મોતીલાલના પત્ની ચંદાબેન અવસાન પામ્યા ન હોવા છતાં પત્ની અવસાન પામ્યા છે તેવા વસિયતનામાના લખાણની સ્પષ્ટતા કરવી જરૂરી છે.

૨૩. એટેસ્ટિંગ સાક્ષીની જુબાની (આંક ૬૭) પર ધ્યાનપૂર્વક જોતા, તેમણે જુબાની આપી હતી કે વસિયતનામું વકીલ શ્રી અરવિંદ ત્રિવેદી દ્વારા હાથેથી લખવામાં આવ્યું હતું. ગુજરનાર મોતીલાલનું વસિયતનામું લખતી વખતે, શ્રી અરવિંદ ત્રિવેદીએ તેમના બનેલી અને અન્ય એટેસ્ટિંગ સાક્ષીને બોલાવ્યા હતા. એટેસ્ટિંગ સાક્ષી દ્વારા વધુમાં જુબાની આપવામાં આવી છે કે તેમના સસરા વસિયતનામું લખાવી રહ્યા હતા જેને વકીલ દ્વારા લખાણમાં લેવામાં આવ્યું હતું અને ત્યારબાદ વસિયતનામાની પાકી નકલ તૈયાર કરવામાં આવી હતી. ગુજરનાર મોતીલાલના સ્વસ્થ નિર્ણયક્ષમ મન વિશે જુબાની આપવા ઉપરાંત અને ગુજરનાર તેમજ એટેસ્ટિંગ સાક્ષી દ્વારા એકબીજાની હાજરીમાં વસિયતનામા પર સહી કરવા અને સહી ઓળખી બતાવવા ઉપરાંત તેમજ કોઈપણ ધમકી કે દબાણ વગર વસિયતનામું કરવામાં આવ્યું હતું તે જણાવવા ઉપરાંત, વસિયતનામામાં મારા પત્ની અવસાન પામ્યા છે તેવા લખાણના સંદર્ભમાં એવી સમજૂતી આપી હતી કે લહિયા શ્રી અરવિંદ ત્રિવેદી વૃદ્ધ વ્યક્તિ હતા અને તેમને સાંભળવામાં તકલીફ હતી, અમુક અંશે બહેરા હતા અને તેથી, તેઓ ગુજરનાર જે વસિયતનામું લખાવતા હતા તે યોગ્ય રીતે સાંભળી શક્યા ન હતા અને ભૂલ કરી હતી. જુબાની પરથી વધુમાં એવું જણાય છે કે લહિયાએ

ગુજરનાર દ્વારા લખાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ લીધા હતા અને વસિયતનામાની પાકી નકલ તૈયાર કરી હતી, જો કે, સદર પાકી નકલ ગુજરનારને વાંચી સંભળાવવામાં આવી ન હતી. પરિસ્થિતિની વધુ સમજૂતી આપતાં, એટેસ્ટિંગ સાક્ષીએ જણાવ્યું હતું કે લહિયા વિશ્વસનીય વ્યક્તિ હતા અને તેથી, ગુજરનારને વસિયતનામાની પાકી નકલ વાંચવાની જરૂર લાગી ન હતી.

૨૩.૧. પોતાની ઉલટતપાસમાં સાક્ષીએ સ્વીકાર્યું હતું કે તેમને ખબર નથી કે ગુજરનાર મોતીલાલે વસિયતનામા પર સહી કરતાં પહેલાં વસિયતનામું વાંચ્યું હતું કે નહીં. તે જ રીતે, તેમણે સ્વીકાર્યું છે કે તેમને ખબર નથી કે અન્ય એટેસ્ટિંગ સાક્ષીએ સહી કરતાં પહેલાં વસિયતનામું વાંચ્યું હતું કે નહીં. તેમણે વધુમાં સ્વીકાર્યું છે કે વસિયતનામાના અમલ પછી ગુજરનારના પત્ની ચંદાબેન ક્યારે અવસાન પામ્યા તે તેઓ કહી શકતા નથી. પેરા ૧૨ માં, ઉલટતપાસ દરમિયાન, એટેસ્ટિંગ સાક્ષીએ જુબાની આપી હતી કે પ્રોબેટ કાર્યવાહીમાં એટેસ્ટિંગ સાક્ષીની ક્ષમતામાં તેઓ યાદ કરી શક્યા ન હતા કે તેમણે વસિયતનામા અંગે અગાઉ કોઈ જુબાની આપી છે કે નહીં. ઉલટતપાસમાં, તેમને પ્રોબેટ કાર્યવાહીમાં નોંધાયેલી તેમની અગાઉની જુબાની બતાવવામાં આવી હતી. પ્રોબેટ કાર્યવાહીમાં નોંધાયેલી જુબાનીની નકલનું અવલોકન કર્યા પછી, પ્રશ્નના જવાબમાં સાક્ષીએ જણાવ્યું કે તેમને યાદ નથી કે તેમની અગાઉની જુબાનીમાં તેમણે એવું જણાવ્યું હતું કે લહિયા અરવિંદભાઈને સાંભળવામાં તકલીફ

હતી કે તેઓ મૂંગા હતા અને ગુજરનાર મોતીલાલના પત્ની ચંદાબેન અવસાન પામ્યા હતા કે નહીં.

૨૪. ઇન્ડિયન સક્સેસન એક્ટની કલમ ૬૩ નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૬૩. બિન-વિશેષાધિકૃત વસિયતનામાનો અમલ.—

દરેક વસિયત કરનાર, જે કોઈ અભિયાનમાં રોકાયેલ અથવા વાસ્તવિક યુદ્ધમાં સંકળાયેલ સૈનિક ન હોય, અથવા એ રીતે રોકાયેલ કે સંકળાયેલ એરમેન ન હોય, અથવા સમુદ્રમાં નાવિક ન હોય, તેણે નીચેના નિયમો અનુસાર પોતાના વસિયતનામાનો અમલ કરવો પડશે:—

(એ) વસિયત કરનારે વસિયતનામા પર સહી કરવી પડશે અથવા પોતાનું નિશાન કરવું પડશે, અથવા તેની હાજરીમાં અને તેના નિર્દેશથી અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા સહી કરવામાં આવશે.

(બી) વસિયત કરનારની સહી કે નિશાન, અથવા તેના પત્ની સહી કરનાર વ્યક્તિની સહી એવી રીતે મૂકવામાં આવશે કે જેથી એવું જણાય કે તે દ્વારા લખાણને વસિયતનામા તરીકે અમલમાં લાવવાનો ઇરાદો હતો.

(સી) વસિયતનામાનું બે અથવા વધુ સાક્ષીઓ દ્વારા શાક્ષીકરણ કરવામાં આવશે, જેમના પૈકી દરેકે વસિયત કરનારને વસિયતનામા પર સહી કરતા કે પોતાનું નિશાન

કરતા જોયા હોય અથવા વસિયત કરનારની હાજરીમાં અને તેના નિર્દેશથી અન્ય કોઈ વ્યક્તિને વસિયતનામા પર સહી કરતા જોયા હોય, અથવા વસિયત કરનાર પાસેથી તેની સહી કે નિશાનની, અથવા આવી અન્ય વ્યક્તિની સહીની વ્યક્તિગત સ્વીકૃતિ મેળવી હોય; અને દરેક સાક્ષીએ વસિયત કરનારની હાજરીમાં વસિયતનામા પર સહી કરવી પડશે, પરંતુ એક જ સમયે એક કરતાં વધુ સાક્ષી હાજર હોય તે જરૂરી રહેશે નહીં, અને શાક્ષીકરણનું કોઈ ચોક્કસ સ્વરૂપ જરૂરી રહેશે નહીં.

એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૬૮ નીચે મુજબ વંચાય છે:

૬૮. કાયદા દ્વારા શાક્ષીકરણ જરૂરી હોય તેવા દસ્તાવેજના અમલની સાબિતી.—

જો કાયદા દ્વારા કોઈ દસ્તાવેજનું શાક્ષીકરણ જરૂરી હોય, તો જ્યાં સુધી તેના અમલને સાબિત કરવાના હેતુથી ઓછામાં ઓછા એક એટેસ્ટિંગ સાક્ષીને બોલાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તેનો પુરાવા તરીકે ઉપયોગ કરી શકાશે નહીં, જો કોઈ એટેસ્ટિંગ સાક્ષી હયાત હોય, અને કોર્ટની પ્રક્રિયાને આધીન હોય તથા પુરાવો આપવા સક્ષમ હોય.”

૨૫. ગોપાલ સ્વરૂપ વિ. કૃષ્ણા મુરારી મંગલ ૨૦૧૦ ૧૨ સ્કેલ ૪૭૦ ના કેસમાં માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે વસિયતનામાનું બે કે તેથી વધુ સાક્ષીઓ દ્વારા શાક્ષીકરણ કરવામાં આવશે, જેમના પૈકી દરેકે વસિયત કરનારને વસિયતનામા પર સહી કરતા કે પોતાનું નિશાન કરતા જોયા હોય અથવા વસિયત કરનારની હાજરીમાં અને તેના નિર્દેશથી અન્ય કોઈ વ્યક્તિને વસિયતનામા પર સહી કરતા જોયા હોય, અથવા વસિયત કરનાર પાસેથી તેની સહી કે નિશાનની, અથવા આવી અન્ય વ્યક્તિની સહીની વ્યક્તિગત સ્વીકૃતિ મેળવી હોય; કે દરેક સાક્ષીએ વસિયત કરનારની હાજરીમાં વસિયતનામા પર સહી કરી હોય.

૨૬. હાલના કેસ પર પાછા ફરતાં, જુબાની તેમજ વસિયતનામા પરથી જોઈ શકાય છે કે વસિયતનામું કરતી વખતે વસિયત કરનારના પત્ની ચંદનબેન હયાત હોવા છતાં, કથિત વસિયતનામું જણાવે છે કે ચંદનબેન અગાઉથી જ અવસાન પામ્યા છે. વસિયતનામું સાબિત કરવા માટે જ્યારે તપાસ કરવામાં આવી ત્યારે એટેસ્ટિંગ સાક્ષી શ્રી સુમંતભાઈએ પ્રથમ નજરે એ સમજાવ્યું ન હતું કે વસિયતનામામાં કેવી રીતે અને કયા સંજોગોમાં એવું જણાવાયું છે કે ચંદનબેન અગાઉથી અવસાન પામ્યા છે. પ્રોબેટ કાર્યવાહીમાં નોંધાયેલી ત્યારપછીની જુબાનીમાં, તેમણે એવું કહીને પોતાના નિવેદનમાં સુધારો કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો કે વસિયતનામાના લહિયા અરવિંદભાઈને સાંભળવામાં તકલીફ હતી અથવા સાંભળવાની શક્તિ ઓછી હતી અને તેઓ વૃદ્ધ વ્યક્તિ હતા, તેથી તેઓ કદાચ

ગુજરનાર મોતીલાલ દ્વારા આપવામાં આવેલું યોગ્ય લખાણ સાંભળી શક્યા ન હોય. એ નોંધવું યોગ્ય છે કે આ નિવેદન અદાલત સમક્ષ પ્રથમ વખત કરવામાં આવ્યું હતું. ગુજરનાર મોતીલાલે પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન કે લાભાર્થીએ અથવા એટેસ્ટિંગ સાક્ષીએ પણ ઉપરોક્ત જુબાની સુધી ક્યારેય એવું કહ્યું ન હતું કે લહિયા અરવિંદભાઈને સાંભળવામાં તકલીફ હતી અને જેના કારણે તેમણે વસિયતનામામાં ભૂલથી એવું લખ્યું છે કે ગુજરનાર મોતીલાલના પત્ની ચંદાબેન અગાઉથી જ મૃત્યુ પામ્યા છે, તે હકીકત છતાં કે તેઓ વસિયતનામાના અમલ સમયે હયાત હતા.

૨૭. વસિયતનામું તારીખ ૧૭.૦૪.૧૯૭૬ ના રોજ કરવામાં આવ્યું છે. ગુજરનાર મોતીલાલનું અવસાન તારીખ ૧૦.૧૦.૧૯૮૫ ના રોજ થયું હતું. લગભગ ૧૦ વર્ષનો સમયગાળો છે. વસિયતનામાના અમલ પછી ગુજરનાર લગભગ ૧૦ વર્ષ સુધી જીવિત રહ્યા હતા. ગુજરનાર મોતીલાલના પત્ની ચંદાબેન તારીખ ૦૫.૦૫.૧૯૭૭ ના રોજ અવસાન પામ્યા હતા (મરણ પ્રમાણપત્ર – આંક ૬૧). ગુજરનાર મોતીલાલે તેમના જીવનકાળ દરમિયાન વસિયતનામામાં તેમના પત્ની ચંદાબેન અગાઉથી જ અવસાન પામ્યા છે તેવા લખાણને સુધાર્યું ન હતું. બે એટેસ્ટિંગ સાક્ષીઓ તેમના જીવનકાળ દરમિયાન એવું જણાવવા આગળ આવ્યા ન હતા કે ચંદાબેન હયાત હોવા છતાં વસિયતનામામાં ભૂલથી એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે તેઓ અવસાન પામ્યા છે.

૨૮. લહિયા અરવિંદભાઈ એટલા અશક્ત હતા કે તેઓ યોગ્ય શબ્દ સાંભળી શકતા ન હતા તેવું દર્શાવવા માટે રેકર્ડ પર કોઈ હકારાત્મક પુરાવો નથી. તેનાથી વિપરીત રેકર્ડ પર એવો પુરાવો આવે છે કે ગુજરનાર મોતીલાલ તેમના છેલ્લા શ્વાસ સુધી સ્વસ્થ હતા અને વાંચવા-લખવા સક્ષમ હતા અને છતાં વસિયતનામામાં ચંદનબેન અવસાન પામ્યા છે તેવું કેમ દર્શાવવામાં આવ્યું છે તેની કોઈ સમજૂતી સામે આવી નથી. અન્ય સંજોગો જે વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થાય છે અને જેને શંકાસ્પદ સંજોગો તરીકે ગણી શકાય, તે એ છે કે મહેસૂલી કાર્યવાહીમાં પ્રોપાઉન્ડરને વસિયતનામાની નકલ રજૂ કરવા બોલાવવામાં આવ્યા હતા, છતાં તેઓ સીટી સર્વે ઓફિસર સમક્ષ કે ડેપ્યુટી કલેક્ટર સમક્ષ કે કલેક્ટર સમક્ષ આગળ આવ્યા ન હતા અને વસિયતનામાની નકલ રજૂ કરી ન હતી, જો કે ત્રણેય સત્તાવાળાઓએ જોયું હતું કે આ તકરાર કથિત વસિયતનામાના અસ્તિત્વ પર ગંભીર શંકા ઊભી કરે છે.

૨૯. એટેસ્ટિંગ સાક્ષીની અસંગત અને સ્વ-વિરોધાભાસી જુબાની વસિયતનામાની અસલિયતને ડગમગાવી દે છે અને તેથી કોર્ટના અંતઃકરણને સંતુષ્ટ કરતી નથી. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે વાદીઓએ વસિયતનામા પર ગુજરનારની સહી સ્વીકારી છે જે વસિયતનામું સાબિત કરે છે તેવા આધાર પર વસિયતનામા પર વિશ્વાસ મૂકીને ગંભીર ભૂલ કરી છે. હું આવા તારણને સંપૂર્ણપણે અગમ્ય અને કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતની વિરુદ્ધ માનું છું. રેકર્ડ પર એવું પણ જણાય છે કે શ્રી

સુનીલકુમાર લાભાર્થી હતા, તેમણે પ્રોબેટ અરજી દાખલ કરી હતી અને છતાં તેઓ વસિયતનામું રજૂ કરવા અને વસિયતનામું કરવા માટે ગુજરનારની સક્ષમતા સાબિત કરવા માટે તેમજ વસિયતનામા પર ઘેરાયેલી શંકાઓને દૂર કરવા માટે આગળ આવ્યા ન હતા અને સાક્ષીના પાંજરામાં પ્રવેશ્યા ન હતા. વસિયતનામાની પ્રથમદર્શનીય અસલિયત અને અન્ય સંબંધિત પાસાઓ એ પ્રોપાઉન્ડરે હળવો કરવાનો પ્રથમ બોજો છે.

૩૦. શ્રી સુનીલકુમાર સાક્ષીના પાંજરામાં કેમ હાજર થયા નહીં તેનું કોઈ કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું નથી કે સ્થાપિત કરવામાં આવ્યું નથી. એ સ્વીકાર્ય છે કે કથિત વસિયતનામાના અમલ સમયે તેઓ સગીર હતા પરંતુ જ્યારે તેમણે પ્રોબેટ અરજી દાખલ કરી ત્યારે તેઓ પુખ્ત વયના હતા તેથી, વસિયતનામાની પ્રથમદર્શનીય સત્યતા સાબિત કરવા અને ત્યારપછી શંકાસ્પદ સંજોગોને દૂર કરવા માટે તેમણે સાક્ષીના પાંજરામાં આવવું જરૂરી હતું. કેટલાક વધુ પાસાં જે નોંધી શકાય તે એ છે કે વસિયતનામું તારીખ ૧૭.૦૪.૧૯૭૬ નું છે. વસિયતનામા પર આધારિત દાવો વસિયત કરનારના અવસાનના ૭ વર્ષ પછી ૧૯૮૨ ના વર્ષમાં પ્રથમ વખત કરવામાં આવ્યો હતો અને મહેસૂલી અધિકારીઓએ હુકમ પસાર કર્યો હોવા છતાં રેકર્ડ પર કોઈ અસલ વસિયતનામું રજૂ કરવામાં આવ્યું ન હતું.

૩૧. લાભાર્થી શ્રી સુનીલકુમાર ઉપરાંત, ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલને અન્ય પૌત્રો પણ હતા, ગુજરનાર લાભાર્થી શ્રી સુનીલકુમારના પિતા

શ્રવણ કુમાર સાથે રહેતા હતા. અન્ય પૌત્રોને વારસામાંથી બાકાત રાખવામાં આવ્યા હતા અને તેના કોઈ કારણો દર્શાવવામાં આવ્યા નથી. આ પણ શંકાસ્પદ સંજોગો ઊભા કરે છે. પુરાવા પરથી રેકર્ડ પર આવે છે કે ગુજરનાર મોતીલાલ જાયસવાલે લહિયા અરવિંદભાઈ દ્વારા વસિયતનામું તૈયાર કરાયા પછી તે વાંચ્યું ન હતું. આ અન્ય એક શંકાસ્પદ સંજોગ છે. તે સ્થાપિત કરે છે કે એટેસ્ટિંગ સાક્ષીના પુરાવા મુજબ પણ ગુજરનારે વસિયતનામું વાંચ્યા વગર જ તેના પર સહી કરી હતી. ૧૯૨૫ ના અધિનિયમની કલમ ૬૩ મુજબ દસ્તાવેજ અને વસિયતનામું સાબિત કરવાની આવશ્યક જરૂરિયાત પૂરી થતી નથી. એટેસ્ટિંગ સાક્ષીના જણાવ્યા મુજબ લહિયાએ પહેલા ગુજરનાર દ્વારા લખાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ નોંધ્યા હતા અને પછી વસિયતનામું તૈયાર કર્યું હતું. એટેસ્ટિંગ સાક્ષીએ સ્વીકાર્યું કે ગુજરનારે વસિયતનામાની પાકી નકલ વાંચી ન હતી, તેમને એ પણ યાદ ન હતું કે તેમણે વસિયતનામું વાંચ્યું હતું કે અન્ય કોઈ એટેસ્ટિંગ સાક્ષીએ વસિયતનામું વાંચ્યું હતું. કાચા કાગળમાં જે મુદ્દાઓ લેવામાં આવ્યા હતા તે ગુજરનારનું પ્રથમ વસિયતનામું બને છે. આવા કોઈ મુદ્દાઓ રજૂ કરવામાં આવ્યા નથી. તદુપરાંત, લહિયા ગુજરનારના સારા મિત્ર હતા. લહિયા ગુજરનારના સારા મિત્ર હોવા ઉપરાંત પ્રેક્ટિસ કરતા વકીલ પણ હતા અને તેઓ વારંવાર ગુજરનારના નિવાસસ્થાને આવતા હતા. વસિયતનામાના અમલ અને ગુજરનારના અવસાન વચ્ચેના ૧૦ વર્ષના સમયગાળામાં, કોઈ પણ સમયે, તેમણે ગુજરનારનું ધ્યાન

દોરુ ન હતું કે વસિયતનામામાં કોઈ અજાણતા ભૂલ થઈ છે (કે વસિયતનામામાં ચંદાબેનનું અવસાન ખોટી રીતે દર્શાવવામાં આવ્યું છે).

૩૨. છેલ્લે વસિયતનામું બે અલગ શાહીમાં લખાયેલું છે. ગુજરનાર અને એટેસ્ટિંગ સાક્ષીની સહી જે શાહીમાં વસિયતનામું લખાયેલું છે તેના કરતાં અલગ શાહીમાં છે. જો કે આ સંજોગ પોતે શંકાસ્પદ સંજોગ નથી પરંતુ તે વસિયતનામા પર ઘેરાયેલા અન્ય સ્પષ્ટ શંકાસ્પદ સંજોગોમાં ઉમેરો કરે છે. લહિયા અરવિંદભાઈ દ્વારા લખાયેલા હસ્તલિખિત વસિયતનામામાં પ્રથમ પાના પર ગુજરનારની સહી નથી. સાક્ષીના પાંજરામાં હાજર થયેલા એકમાત્ર એટેસ્ટિંગ સાક્ષી અન્ય એટેસ્ટિંગ સાક્ષીની સહી ઓળખી શક્યા ન હતા. આ સંજોગો સમગ્ર રીતે ધ્યાને લેતાં વસિયતનામા પર ગંભીર શંકા ઊભી કરે છે. પ્રોપાઉન્ડર શંકાસ્પદ સંજોગોને દૂર કરવામાં સદંતર નિષ્ફળ ગયા છે. આ સંજોગોમાં, વસિયતનામાને કાયદેસર અને અસલ તરીકે સ્વીકારી શકાય નહીં. તેથી મુદ્દા નં. ૨ નો જવાબ નકારાત્મક રીતે આપવો પડશે અને ઠરાવવું પડશે કે પ્રોપાઉન્ડર એ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા છે કે તારીખ ૧૭.૦૪.૧૯૭૬ નું વસિયતનામું એ ગુજરનારનું અંતિમ અસલ વસિયતનામું છે.

૩૩. સમગ્ર રીતે, આમ પ્રશ્ન હેઠળનું વસિયતનામું કોર્ટના ન્યાયિક અંતઃકરણને સંતુષ્ટ કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે અને શંકાસ્પદ સંજોગોને દૂર કરવામાં આવ્યા નથી. તેથી, વસિયતનામું કાયદેસર રીતે અમાન્ય છે અને પ્રોબેટ મેળવવા માટે અયોગ્ય છે.

૩૪. પ્રોબેટ કાર્યવાહી સમયબાધિત હોવાની રજૂઆત સામે, વિદ્વાન સીનિયર વકીલ શ્રી પરીખે એવી રજૂઆત કરી હતી કે પ્રોબેટ માટેની અરજી લિમિટેશન એક્ટના કોઈપણ અનુચ્છેદ દ્વારા સંચાલિત થતી નથી. આ રજૂઆત સ્વીકારી શકાય તેમ નથી. લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ નો અનુચ્છેદ ૧૩૭ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે જે અરજી માટે આ વિભાગમાં અન્યત્ર કોઈ મુદત નિર્ધારિત નથી તેના માટે લિમિટેશનની મુદત ત્રણ વર્ષની રહેશે અને સમય તે તારીખથી શરૂ થશે જ્યારે અરજી કરવાનો અધિકાર ઉપસ્થિત થાય. જો વિલંબનું કોઈ વ્યાજબી કારણ ન હોય, તો પ્રોબેટ અરજી લિમિટેશનના સંપૂર્ણ અવરોધ હેઠળ આવે છે. કૃષ્ણ કુમાર શર્મા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટનું તારણ નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરવામાં આવે છે:

“૬. ધી કેરાલા સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ, ત્રિવેન્દ્રમ વિ.
ટી.પી. કુંહાલીઉમ્મા [૧૯૭૬ (૪) એસ.સી.સી. ૬૩૪]
માં અન્ય બાબતો સાથે નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં
આવ્યું હતું:

“૧૮. ૧૯૦૮ ના લિમિટેશન એક્ટના અનુચ્છેદ ૧૮૧ ની
સરખામણીમાં ૧૯૬૩ ના લિમિટેશન એક્ટના અનુચ્છેદ
૧૩૭ માં શબ્દોની ગોઠવણીમાં ફેરફાર તેમજ વિભાગનું
પરિવર્તન દર્શાવે છે કે અનુચ્છેદ ૧૩૭ હેઠળ વિચારવામાં
આવેલી અરજીઓ કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર પૂરતી

મર્યાદિત અરજીઓ નથી. ૧૯૦૮ ના લિમિટેશન એક્ટમાં ચોક્કસ કેસોની અરજીઓ અને અન્ય અરજીઓ વચ્ચે કોઈ વિભાજન ન હતું જેવું ૧૯૬૩ ના લિમિટેશન એક્ટમાં છે. અનુચ્છેદ ૧૩૭ હેઠળ “અન્ય કોઈપણ અરજી” શબ્દોને એજુરડેમ જેનેરીસ ના સિદ્ધાંત પર ત્રીજા વિભાગના ભાગ ૧ માં ઉલ્લેખિત અરજીઓ સિવાયની સિવિલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળની અરજીઓ કહી શકાય નહીં. અનુચ્છેદ ૧૩૭ હેઠળ અન્ય કોઈપણ અરજી કોઈપણ અધિનિયમ હેઠળની પિટિશન કે કોઈપણ અરજી હોઈ શકે છે. પરંતુ તે અદાલત સમક્ષની અરજી હોવી જોઈએ કારણ કે ૧૯૬૩ ના લિમિટેશન એક્ટની કલમ ૪ અને ૫ અદાલત બંધ હોય ત્યારે નિર્ધારિત મુદતની સમાપ્તિ અને જો અરજદાર કે અપીલકર્તા કોર્ટને સંતુષ્ટ કરે કે તેની પાસે સદર મુદત દરમિયાન અપીલ દાખલ ન કરવા કે અરજી ન કરવા માટે પૂરતું કારણ હતું તો નિર્ધારિત મુદતના વિસ્તરણની વાત કરે છે.

૨૨. અમે જે નિષ્કર્ષ પર પહોંચીએ છીએ તે એ છે કે ૧૯૬૩ ના લિમિટેશન એક્ટનો અનુચ્છેદ ૧૩૭ કોઈપણ અધિનિયમ હેઠળ સિવિલ કોર્ટમાં દાખલ કરવામાં આવેલી કોઈપણ પિટિશન કે અરજીને લાગુ પડશે. આદરપૂર્વક અમે

અથાણી મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ કેસમાં આ કોર્ટની બે જજોની બેંચ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા ઢ્રષ્ટિકોણથી અલગ પડીએ છીએ અને ઠરાવીએ છીએ કે ૧૯૬૩ ના લિમિટેશન એક્ટનો અનુચ્છેદ ૧૩૭ કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર દ્વારા અથવા તેના હેઠળ વિચારવામાં આવેલી અરજીઓ પૂરતો મર્યાદિત નથી. હાલના કેસમાં અરજી અદાલત તરીકે ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ સમક્ષ હતી. આ પિટિશન ન્યાયિક નિર્ણય માટે ટેલિગ્રાફ એક્ટ દ્વારા વિચારવામાં આવેલી પિટિશન હતી. આ પિટિશન ૧૯૬૩ ના લિમિટેશન એક્ટના અનુચ્છેદ ૧૩૭ ના ક્ષેત્રક્ષેત્રમાં આવતી અરજી છે.”

ઉપરોક્ત ચુકાદા મુજબ અધિનિયમ હેઠળ સિવિલ કોર્ટ સમક્ષની કોઈપણ અરજી અનુચ્છેદ ૧૩૭ હેઠળ આવરી લેવામાં આવે છે. અરજી અધિનિયમની કલમ ૨૬૪ મુજબ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ સમક્ષ કરવામાં આવે છે. અધિનિયમની કલમ ૨(બીબી) ડિસ્ટ્રિક્ટ જજને પ્રિન્સિપાલ સિવિલ કોર્ટના જજ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરે છે.

૧૨. વધુમાં એસ.એસ. રાઠોર વિ. સ્ટેટ ઓફ એમ.પી. [૧૯૮૯(૪) એસ.સી.સી. ૫૮૨] માં અન્ય બાબતો સાથે નીચે મુજબ જણાવાયું હતું:

“પ. અપીલકર્તાના વકીલે અમારી સમક્ષ અવશિષ્ટ અનુચ્છેદ ૧૧૩ મૂક્યો હતો અને કેટલીક હાઈકોર્ટોના કેટલાક નિર્ણયોનો સંદર્ભ આપ્યો હતો જ્યાં અહીં જેવી સ્થિતિમાં તે અનુચ્છેદ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. તે નિર્ણયોનો સંદર્ભ લેવો બિનજરૂરી છે કારણ કે પિયર્સ લેસ્લી એન્ડ કો. લિમિટેડ વિ. વાયોલેટ ઓચ્ટરલોની વાપશેર ના કેસમાં આ કોર્ટના ચુકાદાની સત્તાના આધારે એ ઠરાવવું પડશે કે જૂના અધિનિયમના અનુચ્છેદ ૧૨૦ ને સમક્ષ ૧૯૬૩ ના અધિનિયમનો અનુચ્છેદ ૧૧૩ એક સામાન્ય અનુચ્છેદ છે અને તે એવા દાવાઓને લાગુ પડશે કે જેને પરિશિષ્ટમાં અન્ય કોઈ અનુચ્છેદ લાગુ પડતો નથી.”

લિમિટેશન એક્ટનો અનુચ્છેદ ૧૩૭ નીચે મુજબ વંચાય છે:

દાવાનું વર્ણન	લિમિટેશનની મુદત	જે સમયથી મુદત શરૂ થાય છે
૧૩૭. અન્ય કોઈપણ અરજી જેના માટે આ વિભાગમાં અન્યત્ર લિમિટેશનની કોઈ મુદત પૂરી પાડવામાં આવી નથી.	ત્રણ વર્ષ	જ્યારે અરજી કરવાનો અધિકાર ઉપસ્થિત થાય.

અરજીમાં નિર્ણાયક શબ્દપ્રયોગ “અરજી કરવાનો અધિકાર”

છે. આ કોર્ટ દ્વારા જે જણાવવામાં આવ્યું છે તેના પ્રકાશમાં, લેટર્સ ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેશન મંજૂર કરવા માટેની અરજીને અનુરૂપે ૧૩૭ સ્પષ્ટપણે લાગુ પડે છે. હાઈકોર્ટે આવી કાર્યવાહીમાં યોગ્ય રીતે અવલોકન કર્યું છે કે કાર્યવાહીના સ્વરૂપને કારણે અરજી માત્ર ફરજ બજાવવા માટે કોર્ટ તરફથી માન્યતા માંગે છે. તે સતત ચાલુ રહેતો અધિકાર છે. દિલ્લી હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચે કેટલાક નિર્ણયોનો સંદર્ભ આપ્યો હતો. તે પૈકીનો એક એસ. કૃષ્ણસ્વામી અને અન્ય વગેરે વિ. ઇ. રામૈયા (એ.આઈ.આર. ૧૯૯૧ મદ્રાસ ૨૧૪) હતો. સદર ચુકાદાના પેરા ૧૭ માં નીચે મુજબ નોંધવામાં આવ્યું હતું:

“૧૭. કાર્યવાહીમાં, અથવા બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, પ્રોબેટ અથવા લેટર્સ ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેશન આપવા માટે દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીમાં, અરજદાર દ્વારા કોઈ અધિકારનો દાવો કરવામાં આવતો નથી. અરજદાર માત્ર ફરજ બજાવવા માટે કોર્ટની માન્યતા માંગે છે. સક્ષમ અદાલત દ્વારા જારી કરાયેલ પ્રોબેટ અથવા લેટર ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેશન એ સમગ્ર વિશ્વમાં કાનૂની દરજ્જાનો નિર્ણાયક પુરાવો છે. ઈન્ડિયન સક્સેસન એક્ટ, ૧૯૨૫ ની સંબંધિત જોગવાઈઓનું મૂલ્યાંકન એવો અર્થ આપતું નથી કે પ્રોબેટ અથવા લેટર્સ ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેશન આપવા માટે દાખલ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહી દ્વારા, કાનૂની અર્થમાં અરજદારના કોઈ અધિકારો નક્કી કે સુરક્ષિત થતા નથી. વસિયતનામાના રચયિતાએ તેની મિલકતના વહીવટ સંબંધિત ફરજ સોંપી છે, અને પ્રોબેટ અથવા લેટર્સ ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેશન માટેનો અરજદાર તે ફરજ બજાવવા માટે માત્ર કોર્ટની પરવાનગી માંગે છે. ફરજ બજાવવા માટે કોર્ટ તરફથી માત્ર માન્યતા માંગવામાં આવે છે. તે ફરજ માત્ર નૈતિક છે અને તે કાનૂની નથી. એવો કોઈ કાયદો નથી કે જે અરજદારને પ્રોબેટ અથવા લેટર્સ ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેશન માટેની કાર્યવાહી દાખલ કરવાની ફરજ પાડે. નૈતિક ફરજ

બજાવવાના હેતુથી, અરજદાર ફરજ બજાવવા માટે કોર્ટની માન્યતા માંગે છે. એવો નિષ્કર્ષ કાઢવો કાયદેસર રહેશે કે પ્રોબેટ અથવા લેટર્સ ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેશન આપવા માટે દાખલ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહી એ કાયદા હેઠળનો દાવો નથી. તેથી, પ્રોબેટ અથવા લેટર્સ ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેશન માટેની કાર્યવાહીને લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ના અનુચ્છેદ ૧૩૭ હેઠળ 'અરજી' ના અર્થમાં આવતી અરજીઓ તરીકે અર્થઘટન કરવું ખૂબ મુશ્કેલ છે અને તે યોગ્ય રહેશે નહીં.”

૧૪. જો કે હાઈકોર્ટ દ્વારા અરજીના સ્વરૂપનું યોગ્ય રીતે વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે, છતાં પ્રોબેટ અથવા લેટર્સ ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેશન આપવા માટેની અરજી લિમિટેશન એક્ટના અનુચ્છેદ ૧૩૭ હેઠળ આવરી લેવામાં આવી નથી તેવું અવલોકન કરવામાં તે યોગ્ય ન હતું. ધી કેરાલા સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડના કેસ (ઉપર મુજબ) માં જે જણાવવામાં આવ્યું છે તેને ધ્યાને લેતાં તે યોગ્ય નથી.

૧૫. એ જ રીતે, વાસુદેવ દૌલતરામ સદારંગાણી વિ. સાજની પ્રેમ લાલવાણી (એ.આઈ.આર. ૧૯૮૩ બોમ્બે ૨૬૮) ના બોમ્બે હાઈકોર્ટના કેસના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો. પેરા ૧૬ નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૧૬. શ્રી દલપતરાયની દલીલને નકારી કાઢતાં, હું મારા તારણોનો નીચે મુજબ સારાંશ આપું છું:--

(એ) લિમિટેશન એક્ટ હેઠળ વિચારપૂર્વક એવો કોઈ સમયગાળો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો નથી કે જેની અંદર પ્રોબેટ, લેટર્સ ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેશન અથવા સક્સેસન સર્ટિફિકેટ માટે અરજી કરવી આવશ્યક છે;

(બી) અનુચ્છેદ ૧૩૭ હેઠળ અરજી કરવાનો અધિકાર અનિવાર્યપણે ગુજરનારના મૃત્યુની તારીખે જ ઉપસ્થિત થાય છે તેવી ધારણા અયોગ્ય છે;

(સી) આવી અરજી વસિયતનામા દ્વારા ઊભી થયેલી કાનૂની ફરજ બજાવવા માટે અથવા વસિયતી ટ્રસ્ટી તરીકે માન્યતા માટે કોર્ટની પરવાનગી માટે છે અને તે એક સતત ચાલુ રહેતો અધિકાર છે જે ગુજરનારના મૃત્યુ પછી ગમે ત્યારે વાપરી શકાય છે, જ્યાં સુધી આપું કરવાનો અધિકાર બચેલો હોય અને ટ્રસ્ટનો હેતુ અસ્તિત્વમાં હોય અથવા જો કોઈ ટ્રસ્ટ ઊભું થયું હોય તો તેનો કોઈપણ ભાગ અમલમાં મૂકવાનો બાકી હોય;

(ડી) અરજી કરવાનો અધિકાર ત્યારે ઉપસ્થિત થશે જ્યારે અરજી કરવી જરૂરી બને જે ગુજરનારના મૃત્યુની તારીખથી ૩ વર્ષની અંદર જ હોય તે જરૂરી નથી;

(ઈ) ગુજરાતના મૃત્યુ પછી ૩ વર્ષથી વધુનો વિલંબ શંકા
ઉપજાવશે અને વિલંબ જેટલો મોટો હશે, તેટલી શંકા વધુ
હશે

(એફ)આવા વિલંબને સમજાવવો આવશ્યક છે, પરંતુ તેને
લિમિટેશનના સંપૂર્ણ અવરોધ સાથે સરખાવી શકાય નહીં;
અને

(જી) એકવાર અમલ અને શાક્ષીકરણ સાબિત થઈ જાય
પછી, વિલંબની શંકા હવે કામ કરતી નથી”.

૩૫. હાલના કેસમાં, મહેસૂલી કાર્યવાહી ૧૯૯૧ ના વર્ષમાં શરૂ થઈ હતી અને
મહેસૂલી કાર્યવાહી દરમિયાન, વિવિધ તબક્કે, મહેસૂલી સત્તાવાળાઓએ
પ્રોપાઉન્ડરને વસિયતનામાની નકલ રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.
આ હુકમ શરૂઆતમાં ૧૯૯૧ થી શરૂ થયો હતો અને તારીખ
૧૫.૦૧.૧૯૯૮ સુધી ચાલુ રહ્યો હતો જે દિવસે કલેક્ટર આણંદે વાદીની
તરફેલામાં મહેસૂલી કાર્યવાહીનો નિર્ણય કર્યો હતો. પ્રોબેટ કાર્યવાહી
લગભગ ૭ થી ૮ વર્ષના વિલંબ પછી ૧૯૯૭ ના વર્ષમાં શરૂ થઈ હતી,
જ્યાં પ્રથમ વખત વસિયતનામાની અસલિયત અને અસ્તિત્વ સામે પ્રશ્ન
ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. વસિયતનામું પ્રથમ વખત પ્રોબેટ કાર્યવાહીમાં
સામે આવ્યું હતું. અહીં ઉપર ઠરાવ્યા મુજબ, મહેસૂલી સત્તાવાળાઓએ
રેકર્ડ પર વસિયતનામાની નકલ મૂકવાનો હુકમ કર્યો હોવા છતાં, તે રજૂ
કરવામાં આવી ન હતી. પ્રોબેટ કાર્યવાહીમાં પ્રોપાઉન્ડર દ્વારા આ વ્યાપક

વિલંબને સમજાવવો જરૂરી હતો પરંતુ સાક્ષીના પાંજરામાં ન આવનાર પ્રોપાઉન્ડર વસિયતનામાના અસ્તિત્વ સામે પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો હોવા છતાં ૭ થી ૮ વર્ષ સુધી વસિયતનામાની નકલ રજૂ ન કરવા માટે કોઈ કારણ દર્શાવવામાં નિષ્ફળ ગયા છે. આમ, લિમિટેશન એક્ટનો અનુચ્છેદ ૧૩૭ પ્રોબેટ કાર્યવાહીને બાધિત કરવા માટે લાગુ પડશે નહીં. લાંબો અને વ્યાપક વિલંબ પોતે જ ગંભીર શંકા ઊભી કરે છે.

૩૬. જ્યાં સુધી દાવાની કાર્યવાહીનો સંબંધ છે, પ્રોબેટ કાર્યવાહીનું તારણ દાવાની કાર્યવાહીના તારણમાં પરિણામી ભૂમિકા ભજવશે. જો પ્રોબેટ અરજી નિષ્ફળ જાય તો સ્વયંસિદ્ધ રીતે દાવાની દાદ સફળ થશે. વસિયતનામું સાબિત ન થવાના કિસ્સામાં, લાભાર્થી શ્રી સુનીલની તરફેણમાં કોઈ વસિયતી તબદીલી ટકી શકતી નથી. જેવું એ સાબિત થાય છે કે વસિયતનામું સાબિત થયું નથી, દાવાવાળી મિલકત કુટુંબની અવિભાજિત મિલકતના દરજ્જા પર પાછી આવી જશે. એ નોંધવું યોગ્ય છે કે ગુજરાત મોતીલાલે ૧૯૩૬ ના વર્ષમાં દાવાવાળી મિલકત ખરીદી હતી. તેમના અવસાન પર, હિન્દુ સક્સેસન એક્ટની કલમ ૮ ને ધ્યાને લેતાં, તેમના વર્ગ ૧ ના તમામ વારસદારો અવિભાજિત સમાન અધિકાર ધરાવે છે. જો કે વાદીએ હિન્દુ સક્સેસન એક્ટની કલમ ૬ હેઠળ કેસ રજૂ કર્યો હતો, દાવાવાળી મિલકતને વડીલોપાર્જિત મિલકત ગણાવીને પોતાના હિસ્સાનો દાવો કર્યો હતો, છતાં હિન્દુ સક્સેસન એક્ટની કલમ ૮ હેઠળનો તેમનો કાયદેસરનો અધિકાર નકારી શકાય નહીં, ભલે તેઓ

દાવાવાળી મિલકતને વડીલોપાર્જિત મિલકત તરીકે સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હોય. ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલના વર્ગ ૧ ના તમામ વારસદારો દાવાવાળી મિલકતમાં સમાન અને અવિભાજિત હિસ્સો ધરાવે છે. ટ્રાયલ કોર્ટે એવા આધાર પર દાવો રદ કર્યો હતો કે ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલની બે પુત્રીઓને દાવામાં પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં આવી નથી અને આમ દાવો પક્ષકારોને ન જોડવાના સિદ્ધાંતથી પીડાય છે. હિન્દુ સક્સેસન એક્ટની કલમ ૮ ના અમલ પર પણ પ્રાથમિક હુકમનામા દરમિયાન બહેનોનો હિસ્સો અલગ કરી શકાય છે અને તેથી ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલની બે પુત્રીઓને માત્ર પક્ષકાર ન બનાવવાના કારણે દાવાવાળી મિલકત મોતીલાલ જયસ્વાલના પુત્રો અને પુત્રીઓની સંયુક્ત મિલકત હોવાનો દાવો નકારી શકાતો નથી.

૩૭. ઉપરોક્ત કારણોને ધ્યાને લેતાં, બંને ફર્ટ અપીલો મંજૂર કરવામાં આવે છે. સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૧૩૦/૧૯૯૬ માં પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને હુકમનામું આથી ઉલટાવવામાં આવે છે. આથી એવું ઠરાવવામાં આવે છે કે ગુજરનાર મોતીલાલ જયસ્વાલના વર્ગ ૧ ના વારસદારો દાવાવાળી મિલકતમાં સમાન હિસ્સો ધરાવે છે અને તે મુજબ ભાગલા કરવાના રહેશે. તે મુજબ દાવો હુકમનામું કરવામાં આવે છે. રજિસ્ટ્રીએ પ્રાથમિક હુકમનામું તૈયાર કરવું અને તેના અમલ માટે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટને મોકલી આપવું. પક્ષકારોએ પોતપોતાનો ખર્ચ ભોગવવાનો રહેશે. પ્રોબેટ એપ્લિકેશન નં. ૩૩/૧૯૯૭ આથી રદ કરવામાં આવે છે.

વચગાળાની રાહત, જો કોઈ હોય તો, બંધ કરવામાં આવે છે. રેકર્ડ અને કાર્યવાહી, જો કોઈ હોય તો, સંબંધિત વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટને પરત મોકલી આપવા.

રજિસ્ટ્રીએ દરેક કેસમાં આ હુકમની નકલ રાખવી.

(જે. સી. દોશી, ન્યાયમૂર્તિ)

This is an AI-Assisted Translation.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====